

ສະບົບມາເລກທີ PDG4850004

ການສຶກຍາສຕານກາພແລະສຕານກາຮັດຜ້າທອພື້ນບ້ານກາຄໃຕ້

ຈັດທຳໂດຍ

ນາງອິນພຣ ຄຣປະສິທີ

ນາງສາວສຸກາພຣ ວູກຄົ້ອງ

ໂຄຮງກາຣຈັດຕັ້ງສູນຍໍສ່ງເສຣິມຄືລປະແລະວັດນຫຽມ
ມາວິທຍາລ້ຽສັງຂລານຄຣິນທີ ວິທຍາເບຕຫາດໃໝ່

ກາຍໃຕ້ກາຣສັນສູນໂດຍສໍານັກງານກອງຖຸນສັນສູນກາຣວິຈິຍ (ສກວ.)

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาสถานภาพและสถานการณ์ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยชุดโครงการ “การพัฒนาสิ่งทอพื้นบ้าน” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาแนวทางในการพัฒนางานสิ่งทอพื้นบ้านของประเทศไทย และสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความช่วยเหลือจากกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้ โดยเฉพาะประธานกลุ่มทอผ้าที่ได้สละเวลาอันมีค่า เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ และให้ข้อมูลเพิ่มเติมด้วยการสัมภาษณ์ ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ ด้วย

ในการนี้ขอขอบเชิญชวนที่โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่มีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำในการหาข้อมูลและแหล่งข้อมูล และขอขอบคุณเพื่อนๆ ที่ให้กำลังใจในการทำงาน

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณการจัดโครงการอบรมสัมมนา และท้ายที่สุดรายงานฉบับนี้คงไม่สำเร็จลุล่วงได้ ถ้าไม่มีสำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย (สกว.) ที่จุดประกายความคิด สนับสนุนงบประมาณ และเปิดโอกาสให้มีวิจัยได้เป็นส่วนหนึ่งในงานวิจัยดังกล่าว ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

คณะผู้จัดทำ

30 พฤศจิกายน 2548

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 การศึกษาสถานภาพและสถานการณ์ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้	3
1. สถานภาพของกลุ่มและเครือข่ายผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้	3
2. สถานการณ์การผลิต การตลาดและการจัดการผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้	10
2.1 ปัจจัยการผลิต	10
2.2 กระบวนการผลิต	14
2.3 กลุ่มและการจัดการ	24
2.4 การตลาด	25
2.5 สิ่งคดีที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน	26
2.6 แนวทางตามนโยบายโดย衷ที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่ม	27
2.7 ปัญหาของกลุ่มและผู้ประกอบการผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ก่อน-หลังโอดอป	37
2.8 สิ่งที่กลุ่มต้องการพัฒนา	42
บทที่ 3 กรณีศึกษา	
1. วิสาหกิจชุมชนท้องถิ่น	43
2. วิสาหกิจชุมชนที่ยังไม่เข้มแข็ง	45
3. วิสาหกิจชุมชนเริ่มเป็นธุรกิจ	51
บทที่ 4 แนวทางในการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้	55
เอกสารอ้างอิง	61
ภาคผนวก ก รายชื่อกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ได้รับการคัดสรรสุดยอด	62
หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับประเทศ (ส่วนของภาคใต้) ปี 2547	
ภาคผนวก ข หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนและบริการให้แก่ SMEs	79

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสัดส่วนของประเภทผลิตภัณฑ์ที่ส่งเข้าคัดสรรระดับประเทศ ปี 2547	3
ตารางที่ 2 แสดงผลการคัดสรรสุดยอดผลิตภัณฑ์ ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายภาคใต้ ประจำปี 2547	4
ตารางที่ 3 แสดงจำนวนกลุ่มทอผ้าและผู้ประกอบการผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้	5
ตารางที่ 4 แสดงอายุกลุ่ม ปริมาณการผลิต ยอดจำหน่ายของผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้	11
ตารางที่ 5 ผลิตภัณฑ์และลักษณะเด่นของผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้จากกลุ่มต่างๆ	12

บทที่ 1

บทนำ

เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เป็นหนึ่งในปัจจัยสีอันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ สังคมมนุษย์ในอดีตจึงมีการปลูกฝ่ายเพื่อทำเส้นใย และทอดผ้าด้วยมือและอุปกรณ์ทอดผ้าพื้นบ้านเพื่อนำมาทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม เมื่อพัฒนาการของสังคมก้าวจากยุคเก่าบรรกรรนสู่ยุคอุดสาหกรรมทำให้เกิดการทำผ้าด้วยเครื่องจักรตลอดจนการผลิตเส้นใยเทียมธรรมชาติ ทำให้เกิดการขยายตัวของอุดสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม (อัมพร ศรีประสิทธิ์ และวรรณฯ ประยุกต์วงศ์, 2547 : 1) อย่างไรก็ตามยังมีลูกหลานในชุมชนที่ยังคงรักษาอนุรักษ์รักษาภูมิปัญญาไว้ และได้มีการถ่ายทอดสืบสานมา代านาน แม้ไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่ามีมาตั้งแต่เมื่อใดและได้แบบมาจากไหน (คณะกรรมการการสังเคราะห์, 2547 : 40) ซึ่งลักษณะการสืบสานภูมิปัญญานี้เป็นการสืบสานจากบรรพบุรุษและมีการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ แบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดเกิดความรัก ความผูกพัน และสืบต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าบ้านบางคนจะเลิกทอไปบ้างตามภาวะจำเป็น แต่ก็ล้วนได้ว่ามีการสืบเนื่องกันมาอย่างไม่ขาดสาย โดยการทอเฉพาะในครัวเรือนที่ทอเป็นอาชีพเสริม (คณะกรรมการการสังเคราะห์, 2547 : 40) ในปัจจุบันนี้ก็นิรุ่นใหม่ได้พยายามอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้า และลดลายผ้าอันเป็นเอกลักษณ์ของบรรพบุรุษไว้ โดยการทอผ้าพื้นบ้านและนำมาจำหน่ายเป็นอาชีพเสริมให้กับตนเองและคนในชุมชน ทำให้ผู้นำผ้าทอพื้นบ้านมาตัดเสื้อผ้านอกจากจะได้สวมใส่เสื้อผ้าตามแบบ และขนาดที่ต้องการแล้ว ยังได้เป็นผู้อนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นไทย (อัมพร ศรีประสิทธิ์ และวรรณฯ ประยุกต์วงศ์, 2547 : 2) ผ้าทอพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นจึงเป็นเสมือนมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นไทยที่สำคัญ และจากการนำมายิปนาย “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ – OTOP” ของรัฐบาลที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างมีคุณภาพ โดยนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาพัฒนารายได้ให้กับชุมชน โดยเข้ากระบวนการวางแผนอย่างมีเป้าหมาย และพัฒนาให้ก้าวไกลไปสู่ความเป็นสากล (วารี ทรัพย์สิน, 2547 : 28) และพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านของไทยในทุกๆ ด้าน แต่ในสภาวะความเป็นจริงจะพบว่าการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านของไทยยังจำกัดเฉพาะ ไม่ครอบคลุม ขาดการพัฒนารอบด้าน และเป็นการพัฒนาที่ไม่ตรงจุด โดยเฉพาะตรงตามความต้องการของกลุ่ม ดังนั้นที่มีวิจัยจึงได้ศึกษาสถานการณ์ของกลุ่มผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อใช้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์

- เพื่อประเมินสถานการณ์ของกลุ่มผ้าพื้นบ้านภาคใต้

2. เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางการแก้ไขและพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้อย่างรอบด้าน
2. ใช้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการสนับสนุนกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้แก่หน่วยงานต่างๆ
3. ใช้เป็นแนวทางในการทำวิจัยและพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ตลอดจนผ้าทอพื้นบ้านของไทยต่อไป

ขอบเขตและการศึกษา

เป็นการศึกษาข้อมูลเฉพาะกลุ่มทอผ้าในแหล่งทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้

กรอบและวิธีการศึกษา

รายงานการศึกษาสถานการณ์และการค้นหาแนวทางพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ฉบับนี้มีกรอบการศึกษาดังนี้

1. การศึกษาสถานภาพของกลุ่ม เครือข่าย ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้
  2. การศึกษาสถานการณ์การผลิต การตลาด และการจัดการ
  3. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้
- และได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้
1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร รายงานการสัมมนา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  2. การจัดสัมมนาชิงปูนิบัติการเรื่องสถานการณ์ของกลุ่มผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
  3. การสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกกลุ่มทอผ้า
- หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้มาค้าหากำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ต่อไป

บทที่ 2

การศึกษาสถานภาพและสถานการณ์ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

1. สถานภาพของกลุ่มและเครือข่ายผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

1.1 จำนวนผู้ผลิตหรือกลุ่มทอผ้า และกอบการผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า

จากนโยบายของรัฐบาลในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อการพัฒนาอาชีวกรรมคุณภาพของชุมชน โดยการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งผลจากกระแสดังกล่าวทำให้ปัจจุบันเกิดกลุ่มผลิตภัณฑ์ต่างๆ จำนวนมาก และมีการส่งผลิตภัณฑ์เข้าคัดสรรรัฐยอดผลิตภัณฑ์ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่จะผ่านการคัดสรร ได้นั้นพิจารณาจาก

- (1) สามารถส่งออกได้ โดยมีความแข็งแกร่งของตราสินค้า (Brand Equity)
- (2) ผลิตอย่างต่อเนื่องและคุณภาพคงเดิม
- (3) ความมีมาตรฐาน โดยมีคุณภาพและสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า
- (4) มีประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์

โดยการพิจารณาการคัดสรรรัฐยอดผลิตภัณฑ์นี้ ได้แบ่งประเภทผลิตภัณฑ์ออกเป็น 6 ประเภท ด้วยกัน คือ อาหาร เครื่องดื่ม ผ้าและเครื่องแต่งกาย ของใช้และของประดับตกแต่ง ศิลปะประดิษฐ์และของที่ระลึก และสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร ซึ่งผลจากการคัดสรรรัฐยอดผลิตภัณฑ์ระดับประเทศปี 2547 พบว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าและเครื่องแต่งกายเป็นผลิตภัณฑ์ที่ส่งเข้าคัดสรรมากที่สุด สัดส่วนร้อยละ 37.8 เมื่อเทียบกับ ผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นๆ ทั้ง 5 ผลิตภัณฑ์ รองลงมาได้แก่ ของใช้และของประดับตกแต่ง อาหาร ศิลปะประดิษฐ์และของที่ระลึก เครื่องดื่ม และสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสัดส่วนของประเภทผลิตภัณฑ์ที่ส่งเข้าคัดสรรระดับประเทศ ปี 2547

ประเภทผลิตภัณฑ์	ร้อยละ
อาหาร	20.7
เครื่องดื่ม	4.5
ผ้าและเครื่องแต่งกาย	37.8
ของใช้และของประดับตกแต่ง	25.2
ศิลปะประดิษฐ์และของที่ระลึก	8.8
สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร	3.1

ชี้งผลจากการคัดสรรสุดยอดผลิตภัณฑ์ ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายภาคใต้ ประจำปี 2547
 พบว่ามีผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการคัดสรรจำนวน 232 ผลิตภัณฑ์ด้วยกัน โดยแบ่งเป็นระดับ 5 ดาว มี 15
 ผลิตภัณฑ์ ระดับ 4 ดาว มี 74 ผลิตภัณฑ์ ระดับ 3 ดาว มี 99 ผลิตภัณฑ์ และระดับ 2 ดาว มี 44
 ผลิตภัณฑ์ และเมื่อจำแนกตามรายจังหวัดพบว่า จังหวัดที่ส่งผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย
 และผ่านการคัดสรรมากที่สุด 5 ลำดับ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี นราธิวาส นครศรีธรรมราช สงขลา และ^ก
 ยะลา ดังรายละเอียดในตารางที่ 2 โดยแบ่งรายละเอียดของผลิตภัณฑ์แยกตามรายจังหวัดดัง ภาคผนวก ก

ตารางที่ 2 แสดงผลการคัดสรรสุดยอดผลิตภัณฑ์ ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายภาคใต้ ประจำปี 2547

จังหวัด	5 ดาว	4 ดาว	3 ดาว	2 ดาว	รวม
ภูเก็ต	1	1	4	4	10
สุราษฎร์ธานี	1	2	3	1	7
สตูล	0	2	3	3	8
สงขลา	2	4	8	4	18
ระนอง	0	0	2	1	3
ยะลา	0	0	6	5	11
พัทลุง	1	1	4	1	7
พัทลุง	0	0	2	6	8
ปัตตานี	0	20	31	7	58
นราธิวาส	5	31	17	0	53
นครศรีธรรมราช	3	5	10	4	22
ตรัง	1	4	2	1	8
ชุมพร	0	1	1	2	4
ยะลา	1	3	6	5	15
รวม	15	74	99	44	232

“ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้” ก็เป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์ที่ส่งเข้าคัดสรรสุดยอดผลิตภัณฑ์
 ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย ซึ่งปัจจุบันกลุ่มทอผ้าต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย และผลจากที่รวบรวมข้อมูล
 พบว่าปัจจุบันมีกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้มีจำนวน 64 กลุ่มด้วยกัน (ประกอบด้วยกลุ่มที่ส่งผลิตภัณฑ์เข้า
 คัดสรรและไม่ส่งผลิตภัณฑ์เข้าคัดสรร) โดยแบ่งเป็นกลุ่มทอผ้าในจังหวัดยะลา 1 กลุ่ม จังหวัดชุมพร 4

กลุ่ม จังหวัด ตรัง 7 กลุ่ม จังหวัดนครศรีธรรมราช 15 กลุ่ม จังหวัดพัทลุง 9 กลุ่ม กลุ่ม จังหวัด นราธิวาส 5 กลุ่ม จังหวัดปัตตานี 2 กลุ่ม จังหวัดระนอง 1 กลุ่ม จังหวัดสงขลา 13 กลุ่ม และจังหวัด สุราษฎร์ธานี 6 กลุ่ม และมีผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจชัดเจน 4 กลุ่ม ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนกลุ่มทอผ้าและผู้ประกอบการผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

ลำดับ	จังหวัด	ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์	ที่อยู่
1	กระบี่	กลุ่มทอผ้าบ้านเก่ากลาง	ผ้าพื้นเนื่องประสังค์	กลุ่มทอผ้าบ้านเก่ากลาง 60 ม.1 ต.คลองประสังค์ อ.เมือง จ.กระบี่ 80100
2	ชุมพร	กลุ่มทอผ้าบ้านห้วยกลาง	ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าฝ้าย ผ้าขาวม้า	กลุ่มทอผ้าบ้านห้วยกลาง 234 ม.3 ต.เขาทะอุ อ.สวี จ.ชุมพร 86130
3	ชุมพร	กลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้านบางกาศ	ผ้าขาวม้า	กลุ่มทอผ้าขาวม้าบ้านบางกาศ ม.12 ต.ริบว่อง อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร 86190
4	ชุมพร	กลุ่มทอผ้าไหมทอเมื่อบ้านประชาสุวิ	ผ้าพื้นเนื่องประสังค์	กลุ่มทอผ้าไหมทอเมื่อบ้านประชาสุวิ ม.11 ต.เขาค่าย อ.สวี จ.ชุมพร 86130
5	ชุมพร	กลุ่มทอผ้าบ้านภูเขาทอง	ผ้าไหมมัดหมี่	กลุ่มทอผ้าบ้านภูเขาทอง 55 ม.9 ต.ทุ่งระยะ อ.สวี จ.ชุมพร
6	ตรัง	กลุ่มทอผ้าบ้านห้วยทาง	ผ้าพื้นเนื่องประสังค์	กลุ่มทอผ้าบ้านห้วยทาง ม.2 ต.ห้วยทาง อ.ห้วยยอด จ.ตรัง 92130
7	ตรัง	กลุ่มทอผ้าบ้านย่านชื่อ	ผ้าพื้นเนื่องประสังค์	กลุ่มทอผ้าบ้านย่านชื่อ ม.3 ต.ย่านชื่อ อ.กันดัง จ.ตรัง 92110
8	ตรัง	กลุ่มทอผ้าบ้านเคียงดาว	ผ้าพื้นเนื่องประสังค์	กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอผ้าบ้านเคียงดาว ม.3 ต.ทุ่งข่าย อ.ย่านดาวา จ.ตรัง 92140
9	ตรัง	กลุ่มทอผ้าบ้านไสบ่อ	ผ้าพื้นเนื่องประสังค์, ผ้าชีดหน้า, เสือเช็ต, ผ้ามัดหมี่, ผ้าขาวม้า, ผ้าพื้น	กลุ่มทอผ้าบ้านไสบ่อ 128 ม.2 ต.นาวง อ.ห้วยยอด จ.ตรัง 92210
10	ตรัง	กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี	ผ้าพื้นเนื่องประสังค์, ผ้าขาวม้า, โสร่ง ผ้าพันคอ, สาย, กระเป้า, เนกไก	กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี 119 ม.8 ต.นาหมื่นศรี อ.นาโยง จ.ตรัง 92170
11	ตรัง	กลุ่มทอผ้าบ้านบางดี	ผ้ามัดหมี่, ผ้าพันคอ, ผ้าขาวม้า, ผ้าพื้นเนื่องประสังค์, ผ้าชีดหน้า	กลุ่มทอผ้าบ้านบางดี หมู่บ้านบ่อหรั่ง 14 ม.8 ต.บางดี อ.ห้วยยอด จ.ตรัง 92210
12	ตรัง	กลุ่มทอผ้าบ้านวังวิเศษ	ผ้าพื้นเนื่องประสังค์	กลุ่มทอผ้าบ้านวังวิเศษ ม.7 ต.วังมะปรางเหนือ อ.วังวิเศษ

ลำดับ	จังหวัด	ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์	ที่อยู่
				จ.ตรัง 92220
13	นครศรีธรรมราช	กลุ่มทอผ้าม่านว่างปลายแขน	ผ้าหยอดคอเมืองคร	กลุ่มทอผ้าม่านว่างปลายแขน 351/127 ม.5 ต.ราษฎร์เกิน ต.ปากพูน อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช 80000
14	นครศรีธรรมราช	กลุ่มทอผ้าบ้านเนินมะวงศ์	ผ้าพื้นเนกประสงค์, ผ้าคลุมไห่อ, ผ้าขาวม้า, ผ้าเช็ดหน้า, ผ้าพันคอ, เสื้อสำเร็จรูป	กลุ่มทอผ้าบ้านเนินมะวงศ์ 105/1 ม.4 ต.ขอนหาด อ.ชะواด จ.นครศรีธรรมราช
15	นครศรีธรรมราช	กลุ่มทอผ้าบ้านทำเนียบ		กลุ่มทอผ้าบ้านทำเนียบ ม.7 ต.ควนลัง อ.ร่อนพิบูลย์ จ.นครศรีธรรมราช 80130
16	นครศรีธรรมราช	กลุ่มทอผ้าบ้านในดอน	ผ้าพื้นเนกประสงค์	กลุ่มทอผ้าบ้านในดอน ม.5 ต.คลอง อ.สีชล จ.นครศรีธรรมราช 80120
17	นครศรีธรรมราช	กลุ่มทอผ้าเมืองคร บ้านบางด้วน	ผ้าหยอดคอ	กลุ่มทอผ้าเมืองครบ้านบางด้วน ม.2 ต.แม่เจ้าอยู่หัว อ.เชียงใหม่ จ.นครศรีธรรมราช 80190
18	นครศรีธรรมราช	กลุ่มสตรีบ้านบางงู	ผ้าหยอดคอ	กลุ่มสตรีบ้านบางงู 25 ม.2 ต.แม่เจ้าอยู่หัว อ.เชียงใหม่ จ. นครศรีธรรมราช
19	นครศรีธรรมราช	กลุ่มทอผ้าบ้านคงคล้อ้ม	ผ้าหยอดคอ	กลุ่มทอผ้าบ้านคงคล้อ้ม 97 ม.1 ต.แม่เจ้าอยู่หัว อ.เชียงใหม่ จ. นครศรีธรรมราช
20	นครศรีธรรมราช	กลุ่มทอผ้าเมืองครบ้านวังเต่า	ผ้าพื้นเนกประสงค์	กลุ่มทอผ้าเมืองครบ้านวังเต่า ม.3 ต.เขาวโภ อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช 80110
21	นครศรีธรรมราช	กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้า	ผ้าพื้นเนกประสงค์	กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้า 14 ม.5 ต.คลอง อ.สีชล จ.นครศรีธรรมราช 80120
22	นครศรีธรรมราช	กลุ่มทอผ้าบ้านตรอกแฉก	ผ้าพื้นเนกประสงค์, เสื้อสำเร็จรูป, ผลิตภัณฑ์แปรรูป	กลุ่มทอผ้าบ้านตรอกแฉก 39 ม.4 ต.ขอนหาด อ.ชะواด จ.นครศรีธรรมราช
23	นครศรีธรรมราช	กลุ่มทอผ้าบ้านขอนหาด	ผ้าพื้นเนกประสงค์,เสื้อ สำเร็จรูป, ผลิตภัณฑ์แปรรูป, ผ้าหยอดคอถักกระถุก	กลุ่มทอผ้าบ้านขอนหาด 5 ม.7 ต.ขอนหาด อ.ชะواด จ.นครศรีธรรมราช
24	นครศรีธรรมราช	กลุ่มทอผ้าเมืองครบ้านดอน คำโรง	ผ้าพื้นเนกประสงค์	กลุ่มทอผ้าเมืองครบ้านดอนคำโรง ม.3 ต.ควนพัง อ.ร่อนพิบูลย์ จ.นครศรีธรรมราช 80130
25	นครศรีธรรมราช	กลุ่มทอผ้าเขาวโภ	ผ้าพื้นเนกประสงค์	กลุ่มทอผ้าเขาวโภ 229 ม. 3 ต.เขาวโภ อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช 80110
26	นครศรีธรรมราช	กลุ่มทอผ้าบ้านเนินรัมมัง	ผ้าหยอดคอสีธรรมชาติ	กลุ่มทอผ้าเนินรัมมัง 55/1 ม.5

ลำดับ	จังหวัด	ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์	ที่อยู่
				ต.แม่เจ้าอยู่หัว อ.เชียงใหม่ จ.นครศรีธรรมราช
27	นครศรีธรรมราช	กลุ่มกอผ้ายกเมืองนกร บ้านคลองдан	ผ้ากอยกดอก	กลุ่มกอผ้ายกเมืองนกรบ้านคลองдан ม.8 ต.ท่าเจ้า อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช 80000
28	นราธิวาส	กลุ่มกอผ้าโคกไฝ	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์	กลุ่มกอผ้าโคกไฝ ม.2 ต.พร่อน อ.ตากใบ จ.นราธิวาส 96110
29	นราธิวาส	กลุ่มกอผ้าบ้านโภกชุมบก	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์	กลุ่มกอผ้าบ้านโภกชุมบก ม.5 ต.บางขุนทอง อ.ตากใบ จ.นราธิวาส 96110
30	นราธิวาส	กลุ่มกอผ้าปศุสัตว์	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์	กลุ่มกอผ้าปศุสัตว์ ม.4 ต.โขมยิ อ.ตากใบ จ.นราธิวาส 96110
31	นราธิวาส	กลุ่มกอผ้าบ้านพระพุทธ	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์	กลุ่มกอผ้าบ้านพระพุทธ ม.3 ต.พร่อน อ.ตากใบ จ.นราธิวาส 96110
32	นราธิวาส	กลุ่มกอผ้าตดหลัง	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์	กลุ่มกอผ้าตดหลัง ม.3 ต.ไพรวัน อ.ตากใบ จ.นราธิวาส 96110
33	ปัตตานี	กลุ่มกอผ้าดำเนลทรายขาว	ผ้าไห่มนัดหนี่ล่ายาวนานี	กลุ่มกอผ้าดำเนลทรายขาว ม.3 ต.ทรายขาว อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี
34	ปัตตานี	กลุ่มศรีทอผ้าบ้านพิเทน	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์	กลุ่มศรีทอผ้าบ้านพิเทน 20 ม.3 ต.พิเทน อ.ทุ่งยางแดง จ.ปัตตานี
35	พัทลุง	กลุ่มกอผ้าบ้านกอนชุมพู่	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์	กลุ่มกอผ้าบ้านกอนชุมพู่ 72 ม.2 ต.ชุมพล กิ่งอ.ศรีนคินทร์ จ.พัทลุง
36	พัทลุง	กลุ่มศรีทอผ้าบ้านแพรกหา	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์, เสื้อสำเร็จรูป, ผ้าขาวม้า, โซรัง, ผลิตภัณฑ์แปรรูป	กลุ่มศรีทอผ้าบ้านแพรกหา 91 ม.2 ต.แพรกหา อ.หวานชุม จ.พัทลุง 93110
37	พัทลุง	กลุ่มกอผ้าบ้านหนองปือ	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์	กลุ่มกอผ้าบ้านหนองปือ ม.2 ต.ชุมพล อ.เมือง จ.พัทลุง 93000
38	พัทลุง	กลุ่มศรีทอผ้าบ้านโตรีะ	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์	กลุ่มศรีทอผ้าบ้านโตรีะ ม.8 ต.ดำเนิน อ.เมือง จ.พัทลุง 93000
39	พัทลุง	กลุ่มกอผ้าบ้านโหละปืนแหงส์	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์	กลุ่มกอผ้าบ้านโหละปืนแหงส์ ม.1 ต.รั่มนีอง อ.เมือง จ.พัทลุง 90000
40	พัทลุง	ศูนย์ศิลปะชีพบ้านหัวป่าเขียว	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์	ศูนย์ศิลปะชีพบ้านหัวป่าเขียว ม.7 ต. ทะเลน้อย อ.หวานชุม จ.พัทลุง
41	พัทลุง	กลุ่มกอผ้าศรีนคินทร์	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์	กลุ่มกอผ้าศรีนคินทร์ ม.7 ต.ทะเลน้อย อ.หวานชุม จ.พัทลุง 93110
42	พัทลุง	กลุ่มศรีทอผ้านิกมสร้างตนเอง	ผ้าพื้นเนอนกประสงค์,เสื้อสูท,	กลุ่มศรีทอผ้านิกมสร้างตนเองล้านนา

ลำดับ	จังหวัด	ชื่อคลุ่ม	ผลิตภัณฑ์	ที่อยู่
		ลานข่อย	กระเบื้อง, ผ้าพันคอ, ผ้าขาวม้า, ไสร่าง	น.1 ต.ลานข่อย อ.ป่าเพยยอม จ.พัทลุง 93110
43	พัทลุง	กลุ่มทองผ้าบ้านหน้ากาส	ผ้ามัดหมี่	กลุ่มทองผ้าบ้านหน้ากาส 87 ม.1 ต.ตะแพน อ.ศรีบูรพา จ.พัทลุง 93190
44	ระนอง	กลุ่มทองผ้าบ้านเขากลมท'	ผ้าฝีมืออนกประสงค์	กลุ่มทองผ้าบ้านเขากลมท' ม.2 ต.ปากน้ำ อ.เมือง จ.ระนอง 85000
45	ระนอง	กลุ่มผ้าทอมือ	ผ้าฝีมืออนกประสงค์	กลุ่มผ้าทอมือ 16 ม.6 ต.กำพวน กิ่งจำลองสุขสำราญ จ.ระนอง
46	สงขลา	กลุ่มทองผ้าบ้านหัวยลึก	ผ้าฝีมืออนกประสงค์, ผ้าขาวม้า, ไสร่าง, กระเบื้อง, หมวก	กลุ่มทองผ้าบ้านหัวยลึก 92 ม.2 ต.หัวยลึก อ.ควนเนียง จ.สงขลา 90220
47	สงขลา	กลุ่มทองผ้าสะพานพลา		กลุ่มทองผ้าสะพานพลา 5 ม.6 ต.สะท้อน อ.นาทวี จ.สงขลา
48	สงขลา	กลุ่มทองผ้ากระแสสินธุ์	ผ้าฝีมืออนกประสงค์, ผ้าเชิดหน้า, เสื้อสำเร็จรูป, ผ้าคลุมไหล่, ผ้าขาวม้า, ผ้าปูโต๊ะ	กลุ่มทองผ้ากระแสสินธุ์ 62/2 ม.3 ต.กระแสสินธุ์ อ.กระแสสินธุ์ จ.สงขลา 90270
49	สงขลา	กลุ่มทองผ้าราชวัตรแสงส่องหล้า ที่ 1	ผ้าฝีมืออนกประสงค์	กลุ่มทองผ้าราชวัตรแสงส่องหล้าที่ 1 38 ม.3 ต.เกาะยอด อ.เมือง จ.สงขลา 90100
50	สงขลา	กลุ่มทองผ้าร่วมไทย	ผ้าฝีมืออนกประสงค์, กล่องพิชชู, ผ้าพันคอ, ผ้าขาวม้า	กลุ่มทองผ้าร่วมไทย 53 ม.5 ต.เกาะยอด อ.เมือง จ.สงขลา 90100
51	สงขลา	กลุ่มทองผ้านางฟิง	ผ้าฝีมืออนกประสงค์	กลุ่มทองผ้านางฟิง ม.4 ต.รัตภูมิ อ.ควนเนียง จ.สงขลา 90220
52	สงขลา	กลุ่มทองผ้าบ้านเกาะตีน	ผ้าฝีมืออนกประสงค์	กลุ่มทองผ้าบ้านเกาะตีน ม.2 ต.เกาะยอด อ.เมือง จ.สงขลา 90100
53	สงขลา	กลุ่มทองผ้าบ้านสวนออก	ผ้าถุง, ผ้าตัดชุด, ผ้าซักน้ำ	กลุ่มทองผ้าบ้านสวนออก 92 ม.2 ต. หัวยลึก อ.ควนเนียง จ.สงขลา 90220
54	สงขลา	กลุ่มทองผ้าพื้นเมืองบ้านอ่าวทึง	ผ้าฝีมืออนกประสงค์	กลุ่มทองผ้าพื้นเมืองบ้านอ่าวทึง ม.4 ต.รัตภูมิ อ.ควนเนียง จ.สงขลา 90220
55	สงขลา	กลุ่มทองผ้าบ้านคลองโภน	ผ้าฝีมืออนกประสงค์	กลุ่มทองผ้าบ้านคลองโภน ม.3 ต.กระแสสินธุ์ อ.กระแสสินธุ์ จ.สงขลา 90270
56	สงขลา	กลุ่มทองผ้าขาวม้า	ผ้าขาวม้า	กลุ่มทองผ้าขาวม้า ม.5 ต.สะท้อน อ.นาทวี จ.สงขลา 90160
57	สงขลา	กลุ่มดอกพิกุล	ผ้าฝีมืออนกประสงค์	กลุ่มดอกพิกุล 46/1 ม.4 ต.เกาะยอด อ.เมือง จ.สงขลา 90100

ลำดับ	จังหวัด	ชื่อคลุ่ม	ผลิตภัณฑ์	ที่อยู่
58	สงขลา	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทองคำ เกษตรยอ	ผ้าฝ้ายเนื้อนกประสงค์	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทองคำเกษตรยอ 5 น.3 ต.เกษตรยอ อ.เมือง จ.สงขลา
59	สุราษฎร์ธานี	กลุ่มสหกรณ์ทองคำใหม่บ้านทอง ตัวบ้านเข้าสามยอด	เครื่องนุ่งห่ม	กลุ่มสหกรณ์ทองคำใหม่บ้านทองคำบ้านเข้า สามยอด 207 ม.10 ต.บ้านเสด็จ อ.คีบินชา จ.สุราษฎร์ธานี 84260
60	สุราษฎร์ธานี	กลุ่มทองคำบ้านห้วยพุน	ผ้าฝ้ายเนื้อนกประสงค์	กลุ่มทองคำบ้านห้วยพุน 3 ม.3 บ้านห้วยพุน ต.ตะกรนบ อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี
61	สุราษฎร์ธานี	กลุ่มอาชีพศรีทองคำบ้านท่า กระจาย	ผ้าฝ้ายเนื้อนกประสงค์, เสื้อ สำเร็จรูป, ผ้าพันคอ, ผลิตภัณฑ์ชื่อสีธรรมชาติ	กลุ่มอาชีพศรีทองคำบ้านท่ากระจาย 131 ม.1 ต.ท่าชนะ อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี 84170
62	สุราษฎร์ธานี	กลุ่มทองคำท่า่นหลuity	ผ้าฝ้ายเนื้อนกประสงค์, ผ้าม่าน, ผ้าปูโต๊ะ	กลุ่มทองคำท่า่นหลuity 94 ม.1 ต.ตะกุดเหนือ กิ่งอ.วิภาวดี จ.สุราษฎร์ธานี 84180
63	สุราษฎร์ธานี	กลุ่มทองคำบ้านในเข้า	ผ้าฝ้ายเนื้อนกประสงค์, ผ้าขาวม้า, ผ้าเช็ดหน้า	กลุ่มทองคำบ้านในเข้า 61 ม.1 บ้านในเข้า ต.ประสงค์ อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี
64	สุราษฎร์ธานี	กลุ่มอาชีพทองคำบ้านพุมเรียง	เครื่องนุ่งห่ม	กลุ่มอาชีพทองคำบ้านพุมเรียง ม.2 ต.พุมเรียง อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี 84110

ผู้ประกอบการและร้านค้าผ้าทองพื้นบ้านภาคใต้

ลำดับ	จังหวัด	ชื่อคลุ่ม	ผลิตภัณฑ์	ที่อยู่
1	สงขลา	กลุ่มทองคำเกษตรยอป้าลิ่ม	ผ้าฝ้ายเนื้อนกประสงค์และ ผลิตภัณฑ์เปรรูป	กลุ่มทองคำเกษตรยอป้าลิ่ม ม.3 ต.เกษตรยอ อ.เมือง จ.สงขลา
2	สงขลา	ร้านป้าหึ่งและร้านคุณอัมภา	ผ้าฝ้ายเนื้อนกประสงค์และ ผลิตภัณฑ์เปรรูป	67 หมู่ที่ 3 ต.เกษตรยอ อ.เมือง จ.สงขลา 90100
3	นครศรีธรรมราช	ร้าน 12 นักยัตร	ผ้าฝ้ายเนื้อนกประสงค์และ ผลิตภัณฑ์เปรรูป	47 ร้าน 12 นักยัตร เลขที่ 589 ถ.ท่าช้าง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช 80000
4	สุราษฎร์ธานี	ร้านหวานน้ำ ใหม่ไทย	ผ้าฝ้ายเนื้อนกประสงค์และ ผลิตภัณฑ์เปรรูป	87/1 ม.2 ต.พุมเรียง อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

2. สถานการณ์การผลิต การตลาดและการจัดการผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

2.1 ปัจจัยการผลิต

2.1.1 ปริมาณการผลิต

ปริมาณการผลิตผ้าทอนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดหรือลูกค้าเป็นสำคัญ โดยการผลิตนั้นจะผลิตตามสั่ง ทั้งในส่วนของปริมาณ ลวดลาย สีสันของเส้นใยที่ใช้ทอ ส่วนหนึ่งจะผลิตไว้เพื่อจำหน่ายเองที่กลุ่ม หรือนำไปฝากขายยังแหล่งต่างๆ ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ (มีจำนวนสมาชิกประมาณ 95 – 105 คน) ซึ่งจะมีกำลังผลิตมากกว่ากลุ่มเล็ก ๆ ทั้งในเรื่องจำนวนช่างทอ เงินทุน หมุนเวียน โดยจะผลิตได้เฉลี่ยเดือนละ 2,000-3,000 หลา และมียอดจำหน่ายอยู่ในช่วง 200,000 – 400,000 บาท ส่วนกลุ่มทอผ้าที่มีขนาดเล็ก (มีจำนวนสมาชิก 10-20 คน) จะผลิตได้เฉลี่ยเดือนละ 300 – 400 หลา และมียอดจำหน่ายอยู่ในช่วง 6,000 – 40,000 บาท และช่วงที่ขายดีที่สุด ก็คือเดือนมกราคม เมษายน พฤյษาคม สิงหาคม และธันวาคม ตามลำดับ ดังตารางที่ 4 และสามารถดูรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ และลักษณะเด่นของผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 4 แสดงอายุกลุ่ม ปริมาณการผลิต ยอดจำหน่าย ของผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

ลำดับ	กลุ่มทอผ้า	อายุ กลุ่ม (ปี)	จำนวน สมาชิก (คน)	จำนวน ช่างทอ (คน)	จำนวน กีทอผ้า (หลัง)	ปริมาณ การผลิต ต่อเดือน (หลา)	ยอดจำหน่าย ต่อเดือนโดย เฉลี่ย (บาท)	ช่วงที่ขายดี ที่สุด
1*	บ้านเนินธมัง (นครศรีธรรมราช)	2	12	5	16	150	6,000	มี.ค., เม.ย. ส.ค., ต.ค.
2	บ้านตรอกแคร (นครศรีธรรมราช)	3	22	22	22	200-500	25,000-50,000	เม.ย.-พ.ค.
3	ลานข่อย (พัทลุง)	3	21	21	30	550	80,000 ถึง 100,000	สามี蹭อ
4	ร่มไทร (สงขลา)	3	15	10	10	200-400	20,000 - 40,000	ธ.ค.-ม.ค.
5	บ้านหัวยลีก (สงขลา)	6	12	12	15	200	18,000	เม.ย.-มิ.ย.
6	ราชวัตถ์แสงส่อง หล้าที่ 1 (สงขลา)	7	23	23	23	1,200	60,000	ไม่ระบุ
7	กระการแสดง (สงขลา)	10	22	18	25	500	75,000	ธ.ค.
8*	บ้านเนินวงศ์ (นครศรีธรรมราช)	20	23	23	45	300-500	50,000-90,000	ไม่ระบุ
9	บ้านแพร กหา (พัทลุง)	26	98	98	47	2,000	200,000- 250,000	ธ.ค.-ม.ค., เม.ย.
10	นาหมื่นศรี (ตรัง)	32	128	128	128	3,000	200,000- 400,000	ธ.ค.-ม.ค., เม.ย., ส.ค.

ที่มา : รายงานการสัมมนาสถานการณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ระหว่างวันที่ 1 – 2 พฤษภาคม 2548 โดยโครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม หมายเหตุ * เป็นกลุ่มทอผ้าที่เป็นสมาชิกของศูนย์ศิลปอาชีพ สมเด็จพระนางเจ้าบรมราชินีนาถ

ตารางที่ 5 ผลิตภัณฑ์และลักษณะเด่นของผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้จากกลุ่มต่างๆ

กลุ่มทอผ้า	ผลิตภัณฑ์	ลักษณะเด่นของผลิตภัณฑ์
บ้านเนินธมัง (นครศรีธรรมราช)	ผ้าพื้นเนอกประสบค์ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าขาวม้า ผ้าพันคอ	ผ้าฝ้ายข้อมือธรรมชาติ
บ้านตรอกแคร (นครศรีธรรมราช)	ผ้าพื้นเนอกประสบค์ เสื้อสำเร็จรูป	ผ้าทอนีนีโอเน่น ดอกเด่น
ลานข่อย (พัทลุง)	ผ้าพื้นเนอกประสบค์ เสื้อสูท กระเป้า	ลายผ้าเด่น เนื้อแน่น ผ้าสวย
ร่มไทร (สงขลา)	ผ้าพันคอ ผ้าพื้นเนอกประสบค์ กல่องทิชชู	ผ้าทอยกดอก
บ้านหัวยลึก (สงขลา)	ผ้าพื้นเนอกประสบค์ ผ้าขาวม้า โสร่งกระเป้า หมวด	เนื้อละเอียด ไม่หลุด
ราชวัตถ์แสงส่องหล้าที่ 1 (สงขลา)	ผ้าพื้นเนอกประสบค์ ผลิตภัณฑ์ประรูป	ผ้าทอยกดอก
กระแสสินธุ (สงขลา)	ผ้าพื้นเนอกประสบค์ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าขาวม้า/ โสร่ง ผ้าเช็ดหน้า ผ้าปูโต๊ะ และเสื้อสำเร็จรูป	คุณภาพดี สม่ำเสมอ
บ้านเนินนาง (นครศรีธรรมราช)	ผ้าทอสีข้อมือธรรมชาติ	ดอกเด่น เนื้อหนาทอด้วยฝ้าย 2 เส้น
บ้านแพรกหา(พัทลุง)	ผ้าพื้นเนอกประสบค์ ผ้าคลุมไหล่	เนื้อแน่น สีไม่ตก ไม่หลุด รักษาง่าย สามารถใช้สบายน
นาหมื่นศรี (ตรัง)	ผ้าพื้นเนอกประสบค์ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าขาวม้า/ โสร่ง ผ้าเช็ดหน้า ฯลฯ	ลวดลายเป็นเอกลักษณ์ มีหลากหลาย

2.1.2 แหล่งผลิต

กลุ่มทอผ้าส่วนใหญ่ทอผ้าในโรงงานของกลุ่ม หรือครัวเรือนของสมาชิกเป็นแหล่งที่ใช้ทอผ้า ซึ่งลักษณะของการผลิตนั้นมีหลายรูปแบบ เช่น ช่างทอนั่งทอที่กลุ่ม และจ่ายค่าทอตามชิ้นงาน หรือสมาชิกรับเส้นใยและเครื่องใช้ไปนั่งทอที่บ้าน แล้วส่งกลุ่มเพื่อรับค่าแรง หรือสมาชิกถูกล้มเงินของกลุ่มไปลงทุนทอผ้าเอง แล้วนำมาส่งกลุ่ม เป็นต้น

2.1.3 การส่งเสริม

กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้ส่วนใหญ่ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและอื่นๆ ได้แก่ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม พานิชย์จังหวัด เกษตรและสหกรณ์ พัฒนาชุมชน มหาดไทย สถาบันอุดมศึกษานักวิจัย แหล่งทุนวิจัย/การวิจัยท้องถิ่น นักการเมือง ฯลฯ ในรูปแบบของการสนับสนุนงบประมาณ วัตถุดิบ การอบรมสัมมนา หรือจัดทำวิทยากรผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เช่น การสร้างและพัฒนาลวดลายใหม่ๆ ให้แก่ช่างทอ การเชิญไปจำหน่ายสินค้าตามงานหรือเทศกาลต่างๆ หรือการจัดงานโอหอปเพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มทอผ้าได้ไปจำหน่ายหรือแสดง สาธิตการทอผ้า เป็นต้น นอกจากนี้สามารถดูรายละเอียดเกี่ยวกับหน่วยงานที่ให้บริการธุรกิจ SMEs ได้ที่ภาคภูมิภาค

2.1.4 ทุนที่ใช้ในการทอผ้า

ทุนที่ใช้ในการทอผ้าแบ่งได้ดังนี้

(1) ทุนเงิน

- ทุนภายในได้จากการรวมเงินจากสมาชิกเพื่อเป็นเงินหมุนเวียนหรือเงินสำรอง
- ทุนภายนอกได้จากการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ในรูปแบบของเงินยืม ปราศจากดอกเบี้ย เงินให้เปล่า (โดยเฉพาะองค์กรในท้องถิ่นมักจะเป็นการให้เปล่า) ตลอดจนการสนับสนุนในเบื้องต้นของการจัดทำวัตถุดิบหรือเครื่องมืออุปกรณ์มาให้
- เงินกู้จากธนาคาร กลุ่momทรัพย์ หรือแหล่งทุนอื่นๆ

(2) ทุนทางสังคม สมาชิกในกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้ແບນทั้งสิ้นเป็นสมาชิกที่อาศัยในชุมชน โดยเกิดจากคนที่มีใจรักในการทอผ้ามาร่วมตัวกันเป็นกลุ่มทอผ้า เพื่อทอผ้าเป็นอาชีพเสริมและเป็นอาชีพหลัก

(3) ทุนภูมิปัญญาหรือทุนวัฒนธรรม กลุ่มที่เก่าแก่หรือก่อตั้งมานาน มักมีภูมิปัญญาอยู่ในระดับดั้งเดิม เป็นการสืบทอดมาจากการบรรพบุรุษ โดยมีผู้อาชีวะที่มีความรู้ความสามารถในการสร้างลวดลาย (เก็บลาย) การทอและการสร้างเครื่องมืออุปกรณ์เอง โดยกลุ่มที่ก่อตั้งใหม่ มักมีภูมิปัญญาอยู่ในระดับ

ประยุกต์ โดยบางกลุ่มอาจเกิดจากผู้ที่มีความรู้ที่คุ้นเคยและสนใจการทอผ้ารวมกันตั้งเป็นกลุ่มทอผ้า เช่น กลุ่มทอผ้ากระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา นอกจากนี้บางกลุ่มเกิดจากการมีหน่วยงานภายนอกโดยเฉพาะหน่วยงานในภาครัฐเข้ามาอบรม สอนวิธีการทอผ้า และการสร้างตลาดขายใหม่ๆ จนพัฒนามาเป็นกลุ่มทอผ้าในระยะต่อมา

2.2 กระบวนการผลิต

2.2.1 เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิต

ในอดีตกลุ่มทอผ้าส่วนใหญ่ใช้กีพื้นบ้าน หรือหูก (สำเนียงภาษาใต้เรียกว่า “ໂໂກ”) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้า ซึ่งมักจะผูกหูกหรือกีพื้นบ้านไว้ตามใต้ถุนเรือนโดยการฝังเสา แล้วยึดโครงสร้างของหูกไว้ในพื้นดิน หรืออาจทำฐานซึ่งทำจากไม้วางไว้บนลานใต้ถุนเรือน ซึ่งเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้านั้น ส่วนใหญ่จัดทำโดยสมาชิกในชุมชนที่มีความรู้เรื่องการทำหูกและอุปกรณ์ทอผ้าเป็นอย่างดี เช่น พื้ม (ฟันหวี) ตรน (ในภาคใต้ใช้แทนกระสายสำหรับกีบโบราณ) เป็นต้น โดยใช้วัสดุที่หาได้ตามธรรมชาติแวดล้อม เช่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้ลำต้นก้อ หรือไม้ไผ่ทำเช่นพื้ม จังหวัดตรังใช้ลำต้นคลุ่มที่ขึ้นอยู่ทั่วไปในหมู่บ้านมาทำเช่นพื้ม และใช้ไม้ไผ่ทำกระบอกตรน เป็นต้น ทำให้เงินทุนที่ใช้ในการผลิตเครื่องมืออุปกรณ์ค่อนข้างถูก

1

2

3

1. กีพื้นบ้านหรือหูก (สำเนียงภาษาใต้เรียกว่า “ໂໂກ”)
2. พื้ม (ฟันหวี) ที่ทำจากไม้ค้อ
3. ตรน ใช้แทนกระสายในการทอตัวยึดกีพื้นบ้าน

ที่มา : อัมพร ศรีประสาทธี. มปป. ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ : จุดประกายเพื่อการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

แต่ในปัจจุบันพบว่า ช่างทองผ้าส่วนใหญ่จะสั่งซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์การทองผ้าจากกรุงเทพฯ หรือภูมิภาคอื่นๆ แทนการผลิตเอง เนื่องจากมีช่างทำทุกและอุปกรณ์อยู่ในบางพื้นที่ไม่มีช่างหลงเหลืออยู่เลย โดยราคาของก่อสร้างอุปกรณ์ทองผ้าในปัจจุบันจะมีราคาแพงกว่าก่อนอดีต (ก่อน OTOP) ประมาณ 3 เท่า เช่น ฟิล์ม กระสาย กีทอผ้า เป็นต้น และในปัจจุบันช่างทองผ้ารุ่นใหม่นิยมใช้กีกระตุกมาใช้ทองผ้าแทนการใช้กีโบราณ โดยเฉพาะกลุ่มทองผ้าในตำบลเกาะயօ เนื่องจากทองจ่ายและรวดเร็วกว่าการทองผ้าด้วยกีโบราณ แต่กีขั้มนิยมช่างทองผ้าบางส่วนในบางกลุ่มที่ยังคงใช้กีโบราณแบบเดิม ทองผ้าที่มีลวดลายซับซ้อน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นช่างทองอาชญาโสแทนทั้งสิ้น

2.2.2 เส้นใยที่ใช้ในการทองผ้า

ในอดีตกลุ่มทองผ้าส่วนใหญ่ปลูกฝ้ายเพื่อผลิตเป็นเส้นใยเพื่อใช้ในการทองผ้า แต่เนื่องจากสภาพภูมิอากาศของภาคใต้มักมีฝนตกชุดจึงไม่เหมาะสมแก่การปลูกฝ้าย อีกทั้งพื้นที่พื้นเมืองส่วนใหญ่มีคุณภาพไม่ดี ตลอดจนขั้นตอนในการผลิตเส้นใยค่อนข้างยุ่งยาก และใช้เวลาในการทำให้การผลิตฝ้ายใช้ลงจึงเสื่อมความนิยมไป โดยหันมาซื้อฝ้ายสำเร็จรูปมาปั่นเป็นเส้นใยเอง แต่ในช่วงสหกรณ์โภคภัณฑ์ที่ 2 (พ.ศ. 2482-2488) แหล่งทองผ้าดังกล่าวทุกแหล่งประสบกับภาวะขาดแคลนวัตถุคุณและขาดแคลนผ้าขาวน้ำนจึงปลูกฝ้าย และใช้ความรู้เรื่องการย้อมสีธรรมชาติที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณกลับมาใช้เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนวัตถุคุณ และเมื่อสหกรณ์ลงแรงการค้าขายกลับเข้าสู่ภาวะปกติ ช่างทองจึงหันมาใช้เส้นใยสำเร็จรูป และเส้นใยสังเคราะห์ย้อมสีสำเร็จรูปในการทองผ้า ซึ่งหาซื้อได้สะดวก ราคาถูก สีไม่ตกและให้เนื้อผ้าคุณภาพดีกว่าฝ้ายที่ใช้ และได้รับความนิยมมากจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเส้นใยทองผ้าส่วนใหญ่สั่งซื้อมากจากกรุงเทพหรือโรงงานย้อม โดยผ่านตัวแทนมาจำหน่ายหรือสั่งซื้อโดยตรง บางส่วนสั่งซื้อเส้นใยจากเกาะຍօ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งเส้นใยที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ บางส่วนก็หาซื้อโดยการแบ่งเส้นใยจากต่างกลุ่ม หรือร้านค้าในจังหวัด เป็นต้น อย่างไรก็ตามพบว่ายังมีในภาคใต้ยังมีกลุ่มที่สามารถผลิตเส้นใยได้เอง เช่น กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหム จังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่เนื่องจากการผลิตไหムในภาคใต้ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทำให้ยังต้องสั่งซื้อไปจากกรุงเทพฯ ภาคเหนือ หรือภาคอีสานเป็นหลัก ดังนั้นเส้นใยที่ใช้โดยทั่วไปจึงมีทั้งเส้นใยธรรมชาติ ได้แก่ ฝ้าย และไหム เส้นใยสังเคราะห์ ได้แก่ พอลีเอสเตอร์ ในล่อน และเส้นใยกึ่งสังเคราะห์ ได้แก่ เรยอน จำพวกไหムที่ยอมและไหムประดิษฐ์ โดยสีที่ใช้ในการย้อมเส้นใยมีทั้งการใช้สีเคมี และสีธรรมชาติ ซึ่งมักได้จากซื้อเส้นใยมาข้อมเอง หรือนำเส้นใยไปย้อมที่โรงงานในกรุงเทพฯ แล้วนำกลับมาทองผ้าในหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามกลับพบว่า ช่างทองผ้าในปัจจุบันส่วนใหญ่นิยมใช้เส้นใยที่ย้อมสำเร็จรูปย้อมสีเคมี ที่มีจำหน่ายในท้องตลาดมาแทนการย้อมสีเส้นใยเอง

เนื่องจากมีความสะดวก รวดเร็วและไม่ยุ่งยาก ซึ่งการทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้นอกจากใช้เส้นใยดังกล่าวมาใช้ ทอผ้าแล้ว แต่ยังมีกลุ่มทอผ้าโดยเฉพาะกลุ่มทอผ้าพูมเรียง ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ใช้คืนเงินคืนทองมาใช้ในการทอผ้า เพื่อเพิ่มความคงทนให้กับลวดลายบนผืนผ้าให้แก่ ผ้ายกพูมเรียงอีกด้วย

2.2.3 เทคนิคการทอเพื่อสร้างลวดลายบนผืนผ้า

ทุกแหล่งทอจะใช้การทอแบบยกดอกโดยการก่อ เขากหรือผูกตะกอด้วยเส้นยืน ซึ่งมีทั้งตะกอด้านบน และ ด้านล่างเพื่อสร้างลวดลายตามต้องการ และอาจมีการเพิ่มเทคนิค พิเศษอื่นๆ เพื่อเพิ่มเส้นพุ่งพิเศษในลวดลายได้ เช่น กัน เช่น การ ใช้อุปกรณ์ที่คล้ายกับอุปกรณ์ถักawan เรียกว่า “ ชุน ” ใน การ เพิ่มเส้นพุ่งในลวดลายบนด้ายเส้นยืน ในการทอผ้าของชาวเกาะ ยอดก่อนๆ หรืออาจใช้การสอดไม้ขัดลายเพื่อให้สามารถเพิ่มด้ายพุ่งบางช่วงเป็นพิเศษในขณะทอได้ (ทำเพิ่มเติมหลังจากหลังจากการเก็บลายด้วยการผูกตะกอแล้ว) หรือการแทงจุดของช่างทอจังหวัดสุราษฎร์ธานีในอดีต (การใช้ไม้ไผ่ หรือลำต้นของกล้วยเหลาเป็นตอกบางๆ ยาว เท่ากับความกว้างของหน้า ผ้าสอดแบ่งกลุ่มเส้นด้ายยืนเพิ่มจากการผูกตะกอ ทำให้สามารถเพิ่มเส้นพุ่งพิเศษได้) ซึ่งในปัจจุบัน เทคนิคเหล่านี้ไม่ได้นำมาใช้ในการทอผ้าโดยทั่วไป และผู้ที่มีความรู้และสามารถทำได้มีอยู่จำนวนน้อยมาก เนื่องจากการทอผ้าในปัจจุบันบางกลุ่มใช้เทคนิคการทอผ้าโดยปรับลายดอกอยู่นอกเหนือผ้า เพื่อให้ง่ายต่อ การดูแลรักษา และมีลวดลายที่ซับซ้อนน้อยกว่าในอดีตเป็นเหตุให้ภูมิปัญญาส่วนนี้อยู่ในภาวะที่กำลังสูญหายไปอย่างสิ้นเชิง หากไม่มีการสืบทอดจากช่างทออาชีวศิลป์ที่มีอยู่จำนวนน้อยเหล่านี้

4. เทคนิคการเก็บลวดลาย

5. การใช้ไม้ขัด เพื่อเพิ่มด้ายพุ่งพิเศษ

6. ขนม่น และไวนิฟ สำหรับเก็บ ลายผ้า

5
6

2.2.4 ช่างท่อผู้

2.2.4 ช่างทอผ้า จากการสำรวจพบว่าช่างทอผ้าที่ยังดำเนินการอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่เป็นศตรีชาวไทยมุสลิม (เดิมมีพื้นที่อยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี) ส่วนช่างทอในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้ง และสงขลา ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยพุทธ ซึ่งช่างทอผ้าส่วนใหญ่มักเป็นเพศหญิง (ยกเว้นตำบลเกาะயอ จังหวัดสงขลา ที่พบว่าในปัจจุบันมีช่างทอเพศชายมากขึ้น) ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ซึ่งในอดีตนั้นการทอผ้าส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม แต่ปัจจุบันนี้พบว่ามีการทอผ้าเป็นอาชีพหลักมากขึ้น ช่างทอผ้าส่วนใหญ่อายุอยู่ในช่วงชันตั้งแต่กำเนิด โดยช่างทอผ้าในแหล่งที่มีการทอผ้ามาแต่โบราณส่วนใหญ่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าจากบรรพบุรุษ ซึ่งภัยหลังจากช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2542) เป็นต้นมา มีการส่งเสริมให้มีการตั้งกลุ่มทอผ้า ทำให้เกิดช่างทอรุ่นใหม่เพิ่มขึ้นจากการฝึกอบรมเป็นจำนวนมากในทุกพื้นที่ สำหรับการทอผ้าแต่เดิมใช้กีมือ (หูก) แต่ปัจจุบันช่างทอส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนมาใช้กีกระดูกในการทอผ้าแทน) ในปัจจุบันนี้ช่างทอที่สามารถสร้างสรรค์ลวดลายได้มีอยู่น้อยมาก ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเป็นผู้อาชูโลสทั้งสิ้น

2.2.5 គុណតាមផ្ទា ផ្ទាហែនដឹងបានភាគទីថីទៅក្នុងវិមាកកំណត់នៃការរំលែកបែងចាយ ដែល

เริ่มมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเมื่อราชศัตรูษย์ที่ 18 ชึ้งขะนันเป็นช่วงที่เมืองนครศรีธรรมราชกำลังรุ่งเรือง เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญของแหลมมลายู ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้มีชื่อเสียงในการทอผ้ายก ทึ้งยกฝ่าย ยกไหน ยกดินเงิน ดินทอง โดยยังคงมีการอนุรักษ์ลวดลายดั้งเดิมไว้ เช่น ลายราชวัตร ลายดอกพิกุล ลายลูกแก้ว ลายก้านแย় ลายรูปสัตว์ต่างๆ อีกทั้งยังมีการประยุกต์สร้างสรรค์ลวดลายที่เปลกใหม่และสวยงามมากขึ้น สำหรับเหล่าทอผ้ายกที่สำคัญของภาคใต้ คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตราษัยภูรีธานี สงขลา และตรัง (จิราภรณ์ เจริญเดช, 2545 : 48)

(1) เอกลักษณ์ของລວດລາຍ ລາຍີ້າທີ່ພົນຈາກເຕັ້ງແຫ່ລ່າມືອງສ່ອງ
ລັກຂະພະຄືອ້າງລວດລາຍທີ່ມີເອກລັກຂະພະເຄີພະຈິນ (ໂດຍແນພະລວດລາຍ
ໄປບາມ ຜຶ່ງໄໝ້ແບບກັນ) ແລະລວດລາຍບາງສ່ວນທີ່ມີລັກຂະພະ
ເໜີອັນກັນຫຼືອັກລ້າຍຄົງກັນ ໂດຍແນພະລວດລາຍທີ່ໄດ້ຈາກການທອດຕ້ວຍກີ່
ກະຮະຕຸກ ຜຶ່ງເກີດຈາກການແລກປັບປຸງປະສົງການຟ້ວ່າວ່າງໜ້າທອດຕ້ວຍ
ກັນເອງ ອີກທີ່ມີການຫຍົບຢືນລາຍຈາກແຫ່ລ່າໜີ່ນມາໃຊ້ທອນອີກແຫ່ລ່າໆ
ທຳໃຫ້ຢາກທີ່ຈະປ່ຽນອົກເອກລັກຂະພະຂອງລວດລາຍພ້າທອຈາກແຫ່ລ່າໆທອນ

(2) **รูปแบบของลวดลาย** อาจได้มาจากการซึมซับความงดงามของสิ่งแวดล้อม ทั้งส่วนที่เป็นธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ทำให้ลวดลายผ้าที่พับจึงมีทั้งลายดอกไม้ ใบไม้ ส่วนต่างๆ ของพืช ลายสัตว์ หรือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของสัตว์ ลวดลายที่สัมพันธ์กับลายไทย ลายที่เกี่ยวข้องหรือคล้ายคลึงกับ ลวดลายที่พบในงานจักสาน และลายเบ็ดเตล็ดต่างๆ ซึ่งจากการรวบรวมรายชื่อลวดลายผ้าที่ทอกันในแต่ ละแหล่ง พบว่าชื่อลายบางส่วนเป็นชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิม บางส่วนช่างทอรุ่นใหม่ตั้งขึ้นเอง เนื่องจากทอ สืบทอดต่อ กันมาหลายช่วงอายุ โดยไม่มีการเก็บรวมข้อมูลชื่อลายและไม่มีการตั้งชื่อลายนั้นๆ จากช่างทอ รุ่นก่อนๆ ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะระบุชื่อลวดลายผ้า โดยเฉพาะลวดลายโบราณ นอกจากนี้บาง ลวดลายช่างทอที่ให้สัมภាយณ์จำได้เฉพาะชื่อลายจากคำบอกเล่าของช่างทอผ้าในอดีตซึ่งล่วงลับไปแล้ว หรือเห็นบรรพบุรุษทอแต่ไม่ได้สืบทอดการทอไว้และไม่มีการเก็บรวบรวมตัวอย่างไว้ ลวดลายดังกล่าวจึง ปรากฏอยู่เฉพาะชื่อลายเท่านั้น และลวดลายที่ทอกันอยู่ในปัจจุบันจำนวนไม่น้อยที่ได้จากการนำงส่วน ของลวดลายโบราณ ซึ่งมักเป็นลายที่มีโครงสร้างชั้นช้อนและขนาดใหญ่กว่าประยุกต์เข้าด้วยกันเป็นลาย ใหม่ เนื่องจากช่างทอรุ่นหลังไม่สามารถเก็บลายและทอผ้าที่มีจำนวนต่ำกว่า 100 ตะกอ และในการทอต้องมีการทำางร่วมกันระหว่างคนทอและคนช่วย ยกตะกอ สำหรับการสร้างลวดลายผ้าจากการทอด้วยกีรตุก ช่างทอจะเก็บตะกอหลักแล้วลับ ลำดับการเหยียบคันบังคับตะกอ ทำให้เกิดลวดลายหลากหลายจำพวกมากจากแม่ลายหรือลายหลักนั้น สำหรับหุกหรือกีพื้นบ้านนั้นการทอลวดลายบางแบบต้องใช้ทั้งวิธีการเก็บตะกอ และการสอดไม้เก็บลาย พิเศษเพื่อเพิ่มการแบ่งกลุ่มด้วยยืนร่วมกัน นอกจากการทอผ้าที่มีลวดลายแบบต่างๆ แล้ว ที่จังหวัดสุ ราษฎร์ธานี และจังหวัดตรังยังคงมีการทำผ้าพื้นแบบดั้งเดิมด้วยเช่นกัน

ผ้าลายดอกเขมร ลวดลายของผ้ายกนเครื่องมรรคา

ผ้าลายแก้วชิงดวง ลวดลายโบราณของผ้าทอน้ำหมื่นครี

(3) สักขยณะของผีเสื้อ

แม้ลักษณะเฉพาะของผีเสื้อจากแหล่งท้องทั้ง 4 ได้ถูกปรับเปลี่ยนไป

เพื่อให้ตอบสนองกับความต้องการของตลาด และสอดคล้องกับการใช้งานตามวัตถุประสงค์ของผู้บริโภค ในยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตามลักษณะดังเดิมของผีเสื้อที่ถูกหอบนเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ต่างๆ ของผู้คนใน ชุมชนที่เป็นแหล่งทodore เติมแหล่งบัญชีคงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างเห็นได้ชัด ในที่นี้จะนำเสนอเฉพาะ ข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการศึกษาตัวอย่างผีเสื้อที่รวมไว้จากพื้นที่ป่าหมาย กล่าวคือ

(1) ผ้าหอกจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อของ “ผ้ายกพูมเรียง” หรือ “ผ้าไห่มพูมเรียง” จะมี การแบ่งส่วนของผีเสื้อออกเป็น 3 ส่วน แยกเป็นประเภทได้ดังนี้

- กรอบผ้านุ่งสำหรับผู้หญิง ซึ่งเรียกว่าผ้าหน้านาง มีขนาดกว้าง 100 ซม.ยาว 180 ซม. โดยประมาณ ผีเสื้อจะถูกแบ่งส่วน ดังนี้

1) ตัวผ้า ซึ่งอาจเป็นพื้นหรือมีลวดลายแบบหนึ่งแบบใดเต็มพื้นที่

2) หน้านาง ส่วนของผีเสื้อที่มีการสร้างลวดลายเฉพาะจากการนำลวดลายแบบต่างๆ มาผสมผสานกันเพื่อให้มีความงดงาม ซึ่งอยู่ที่ปลายด้านหนึ่งของผีเสื้อ และเมื่อพับผ้าส่วนนั้นซ้อนกันใน การนุ่งแล้วจัดให้ส่วนนี้ของผ้าอยู่ตรงกลางลำตัวด้านหน้าที่เรียกว่า จีบหน้านาง จะทำให้เห็นลวดลาย สวยงามแตกต่างจากลายในส่วนของตัวผ้า

3) เชิงผ้า ช่วงท้องจะผสมผสานการเก็บตะกอเพื่อสร้างลายของเชิงผ้าโดยอาจใช้ลายต่างๆ ที่ไม่ซ้ำกับลายของตัวผ้าหรืออาจใช้ลายของตัวผ้าบางส่วนผสมอยู่ด้วยในบางช่วงของเชิงผ้า

- ในกรอบผ้านุ่งสำหรับผู้ชาย ในอดีtreiy กว่า ผ้ายาว ซึ่งมีขนาดกว้าง 100 ซม. ยาว 370 ซม. โดยประมาณ ชายผ้าทั้งสองข้างห่อด้วยลวดลายที่วิจิตรพิศดารมาก ถ้านุ่งโงกระเบนในโอกาสพิเศษ จะ ปล่อยชายทั้งสองไว้ เพื่อแสดงความงามของลวดลายที่ชายผ้าดังกล่าว ในปัจจุบันไม่พนการนำผ้ายาวมาใช้ ในชีวิตประจำวันอีกเลย ในการห่อผ้าหน้านางหรือผ้ายาแต่ละผีเสื้อจะเก็บตะกอสร้างลวดลายที่อยู่ในส่วน ต่างๆ ของผีเสื้อและห่อไปในคราวเดียวกัน ทำให้ไม่ต้องนำผ้าแต่ละส่วนมาเย็บต่อเข้าด้วยกันเหมือน กรอบเชิงผ้าจาก ซึ่งต้องห่อส่วนตัวผ้ากับเชิงผ้าแยกกันแล้วนำมาต่อ กันเป็นผืนในภายหลัง

1 - 4 ผ้ายกพูมเรียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ผ้าหน้างานสำหรับผู้หญิง
2. ผ้ายาวสำหรับผู้ชาย
3. ผ้ากพูมเรียงลายราชวัตรโคม
4. ผ้าดอกจุ่ม หรือดอกล้อย

ในปัจจุบันยังคงมีการทอผ้าหน้านาง โดยมักทอผ้าพื้นสำหรับตัดเสื้อเข้าชุดกัน เพื่อการจำหน่ายซึ่งผู้บริโภคนิยมนำไปใช้ตัดเสื้อผ้า สำหรับโอกาสพิเศษต่างๆ สำหรับผ้ายาวนั้นจะทอในร่มมีผู้สั่งเป็นพิเศษเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ช่างทอผ้ายาวมีเหลืออยู่จำนวนน้อยมากและเป็นช่างทออาชญากรรมทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังมีการทอผ้ายกดอกสำหรับใช้เป็นผ้าขาวม้า ผ้าคลุมไหล่อีกด้วย

(2) ผ้าทอจากจังหวัดนครศรีธรรมราช

ในที่นี่จะกล่าวถึงผ้าทอ yokgot ก็ที่ใช้ในวิถีชีวิตของชาวบ้าน เนื่องจากสามารถศึกษาจากตัวอย่างผ้าเก่าของช่างทออาวูโซ ซึ่งเป็นผ้าทอ yokgot ด้วยกีมือสำหรับชาวบ้านใช้ในโอกาสพิเศษ เช่น งานแต่งงาน งานสำคัญตามประเพณี พบลักษณะของผืนผ้า ซึ่งนำมาเย็บต่อชายเป็น群 ใช้ผ้าผูกสำหรับผู้หญิงมีลวดลายดงงานมากทอด้วยฝ้าย ซึ่งมีการแบ่งส่วนของผืนผ้า ดังนี้

ตัวผ้า ทอ漉ลายแบบหนึ่งแบบใดๆ กันจนเต็มพื้นที่

เชิงผ้า เก็บลายสำหรับเชิงผ้า ซึ่งแตกต่างจากลายของตัวผ้า และมักเป็นเชิงที่มียอดแหลม

1-2 ผ้ายก จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. ลักษณะเชิงผ้าของผ้ายกจากนครศรีธรรมราช
2. ผ้ายกของนครศรีธรรมราชที่ยังไม่ทราบชื่อลาย

2

(3) ผ้าทอจากจังหวัดตรัง ซึ่งรู้จักกันในชื่อ “ผ้าthonahmienkr” ที่คำนวนามมีเครื่องมือการทอผ้าหลายลักษณะตามวัตถุประสงค์การใช้งาน ได้แก่

1) ผ้าผูกสำหรับชีวิตประจำวัน

- สำหรับผู้หญิง ใช้ในชีวิตประจำวันมักมีลวดลายเรียบง่าย ลายขนาดเล็กและทอเต็มทั้งผืน โดยไม่มีเชิง เช่น ลายล่อง (แอบ) ลายตาสมุก เป็นต้น หรือผ้าพื้นลายทางกระรอกซึ่งมีลักษณะดงงานมาก เนื่องจากทอด้วยด้ายควบที่ตีเกลียวทั้งเกลียวช้ำและเกลียวขาพุงสลับกันโดยใช้กระสาย 2 ลูก ทำให้ผ้าลายทางกระรอกของคำนวนามมีเครื่องมือความซับซ้อนมาก ผู้บริโภคอาจนำผ้าเหล่านี้ไปใช้ในลักษณะเอนกประสงค์ได้ลวดลายมีความสวยงามหลากหลายรูปแบบ ปัจจุบันทอด้วยกีกระตุกทั้งหมด

- สำหรับผู้ชาย เป็นผ้า索ร่วงลายตารางหลากรูปแบบ หรืออาจทอเป็นลายตารางสีพื้นผสมกับลวดลายขนาดเล็กอยู่ในช่องตารางซึ่งสลับกับตารางสีพื้น ทำให้มีความงดงามเป็นพิเศษ

2) ผ้าพาดบ่า เป็นผ้าที่ใช้ในโอกาสพิเศษมักมีลวดลายที่ซับซ้อนทอดด้วยกีมือและมีการแบ่งส่วน

ผ้าอูกเป็นส่วนต่างๆ

3) ผ้ากรานพระหรือผ้าเชิดหน้า ผืนผ้ามีขนาดกว้าง 37 ซม. ยาว 39 ซม. โดยประมาณ ทอด้วยกีมือมีลวดลายซับซ้อนมักเป็นลวดลายกลุ่มเดียวกับผ้าพาดบ่า และมีการแบ่งส่วนของผืนผ้า ดังนี้

1-2 ผ้าหน้าหมื่นครี จังหวัดตรัง
1. ผ้าพาดบ่าลายครุฑ
2. ผ้าพาんช้าง

4) ผ้าพาんช้างหรือผ้านิพิชิพ เป็นผ้าที่ได้จากการทอผ้าเชิดหน้าลายผืนติดต่อกันเป็นผืนยาวสำหรับพาดบนโลงศพแล้วห้อยลงมา พับส่วนที่เหลือไว้ไว้บนพานหน้าศพ เมื่อเสร็จพิชิพแล้วจึงภาพจะตัดผ้าออกเป็นแต่ละผืนเพื่อถวายพระสงฆ์ที่มาสวดศพ ช่างทอผ้าสามัญก่อนหรือช่างทออาฐोสที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันนักก็ทอผ้าพาんช้างไว้สำหรับใช้ในงานศพตัวเอง ดังนั้นในการทอผ้าพาんช้างช่างทอจะบรรจงทออย่างสุดฝีมือจัดเป็นผ้าที่ทอในความหมายของมรณะนุสติ ในอดีตช่างทอที่มีความชำนาญมากๆ จะทอผ้าพาんช้างโดยใช้ลวดลายเป็นคำสอนในพุทธศาสนาหรือเป็นคติสอนใจลงบนผืนผ้า

(4) ผ้าทอจังหวัดสงขลาหรือผ้าทอเกาะயօ ลักษณะเฉพาะของผ้าทอเกาะຍօที่ใช้สำหรับนุ่งในชีวิตประจำวันนอกจากความงามดงามของลวดลายของส่วนตัวผ้าแล้ว ยังมีความพิเศษของลวดลายที่เรียงผ้า (ซึ่งเป็นแบบคล้ายเชิงผ้าชิ้น) ซึ่งอาจทอเป็นลายขัดหรือลายแบบเดียวกันกับดอกผ้า และการให้สีสันที่งดงามของแบบเชิงผ้านับว่าเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัวของผ้าทอเกาะຍօ แต่ในปัจจุบันช่างทอนักก็ทอผ้าที่มีลวดลายเต็มผืนโดยไม่มีเชิง ทั้งนี้เนื่องจากการปรับรูปแบบของผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ผ้าทอเกาะຍօที่ใช้นุ่งในชีวิตประจำวันจะมีการเย็บต่อชายเป็นถุงแบบผ้า索รែ

1 - 4. ลดลายผ้าทอเกาะயอ จังหวัดสงขลา

1. ผ้าทอเกาะยอลายดอกรัก

2. ผ้าทอเกาะยอเดิมเป็นผ้าคลุมธรรมมาส

3. ผ้าทอเกาะยอลายราชวัตร

4. ช่างทอเกาะยอกกำลังสอดพันหวี

ที่มา : อัมพร ศรีประสาทธี. มปป. ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ : จุดประกายเพื่อการศึกษาภูมิปัญญาห้องถีน. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

(5) ผ้านาติก ผ้านาติกหรือผ้าปาเตี๊ะ เป็นคำที่ใช้เรียกผ้าชนิดหนึ่งที่มีวิธีการทำโดยใช้เทียนปิดส่วนที่ไม่ต้องการให้ติดสีนักวิชาการจากยุโรปหลายคนเชื่อว่า แหล่งกำเนิดของผ้านาติกกำเนิดในอินเดียก่อน แล้วจึงแพร่เข้าไปในอินโดนีเซีย อิกนาทายคนกล่าวว่าผ้านาติกเป็นของดั้งเดิมของชาวชวา นักประวัติศาสตร์ได้สรุปว่า การทำ索ร่งปาเตี๊ะเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวอาเซียนตะวันออกเฉียงใต้ก่อนที่จะติดต่อค้ายากับอินเดีย คนไทยรู้จักผ้าปาเตี๊ะในชื่อว่า ผ้านาติก คนรุ่นก่อนจะเรียกผ้าปาเตี๊ะที่ไม่ได้ผลิตในประเทศไทยว่า ผ้าเยาวอ (Java) ซึ่งหมายถึงผ้าของชาวชวา ในปัจจุบันนี้ผ้าปาเตี๊ะหรือผ้านาติกได้แพร่หลายและเป็นที่นิยมอย่างมาก สามารถทำเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ ได้หลากหลายแบบ เช่น ผ้าเช็ดหน้า ผ้าพันคอ ผ้าคลุมผนม เสื้อ และอื่นๆ ทั้งมีเทคนิคในการผลิตหลายแบบ เช่น เทคนิคการ

เขียนด้วยมือ ซึ่งจัดเป็นผ้าบานาติกชั้นสูง จะเขียนเทียนด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า จันติ้ง (Canting) ซึ่งมีลักษณะคล้ายปากกาลูกกลิ้ง ตรงปลายเป็นกรวยเพื่อให้น้ำเทียนไหลออกมา การเขียนเทียนต้องเขียนทั่วทั้งผืน ขณะที่น้ำเทียนกำลังร้อนๆ ให้ติดชิมลงไปเนื้อผ้า ส่วนพื้นที่ที่ไม่ได้เขียนเทียน ก็คือพื้นที่ที่จะใช้ลงสีลงตามแบบที่ต้องการ แล้วจึงนำผ้าไปต้มเพื่อให้สีซึ่งละลายออก ส่วนอีกแบบคือ ผ้าปาเตี๊ะลายพิมพ์ (Mem Batik Cap) จะใช้แม่พิมพ์ที่ทำจากไม้ ทองแดง หรือ โลหะ โดยการใช้แม่พิมพ์ปุ่งเทียนที่กำลังร้อนพอเหมาะสม พิมพ์ลงลายบนผ้า จนน้ำจิ้งแฉ้มสี หรือนำไปปั้ย้อมต่อไป ปัจจุบันเหล่านี้ทำผ้าบานาติกที่สำคัญในภาคใต้ อยู่ที่จังหวัดปัตตานี และนราธิวาส (จิราภรณ์ เจริญเดช, 2545 : 52-53)

2.2.4 การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้

การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของสมาชิกกลุ่มทอผ้า มีหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น เรียนรู้จากช่างทออาชูโซในชุมชน การเข้าอบรมสัมมนา ศูนย์ฯ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสมาชิกภายในกลุ่ม หรือจากกลุ่มอื่นๆ และการได้รับความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการทำ การสร้าง漉漉ลาย การเก็บลายจากวิทยากรที่มีความรู้เชี่ยวชาญที่หน่วยงานภาครัฐจัดหมายอบรมให้ทุกกลุ่ม

2.2.5 รูปแบบผลิตภัณฑ์ รูปแบบผลิตภัณฑ์ของผ้าทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้ส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมีความหลากหลายมากนัก ผลิตภัณฑ์ที่พบโดยส่วนใหญ่มักอยู่ในรูปของผ้าสื้อนอกประเทศ เช่น ผ้าคลุมไหล่/ผ้าปูโต๊ะ ผ้าเช็ดหน้า กระเบ้า และเสื้อสำเร็จรูป เป็นต้น

2.3 กลุ่มและการจัดการ

2.3.1 การจัดตั้งกลุ่ม

ในการจัดตั้งกลุ่มนั้นจะพบว่ามีความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นมาใหม่ และกลุ่มเก่าแก่โดยชัดเจน โดยกลุ่มกลุ่มเก่าแก่เกิดจากสมาชิกในชุมชนที่สนใจทอผ้ารวมตัวกันเป็นกลุ่มทอผ้า โดยมักมีการสืบทอดมาจากการรับบุญรุษ ส่วนกลุ่มที่ก่อตั้งใหม่ในช่วงโภทอป มักเกิดจากแรงผลักดันหรือกระแสโภทอป และหากความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าโดยมีวิทยากรมาแนะนำให้ (ไม่ได้มาจากฐานวัฒนธรรมเดิมของชุมชน)

2.3.2 การแบ่งหน้าที่

ในอดีตกลุ่มทอผ้าแต่ละกลุ่มจะไม่ค่อยมีการแบ่งหน้าที่ชัดเจน ส่วนใหญ่อาศัยใจคนดักด้านไหนก็ทำเรื่องนั้น และส่วนใหญ่เป็นการทำงานแบบช่วยกันทำ แต่เมื่อกระแสโภทอปเข้ามา พร้อมทั้ง

มีการอบรม ดูงาน สัมมนา หรือมีมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่กำหนดให้ทุกกลุ่มจะต้องมีการแบ่งหน้าที่ ออกเป็นฝ่ายต่างๆ และการบริหารและจัดการเองโดยกลุ่ม ทำให้ปัจจุบันกลุ่มทอผ้ามีการแบ่งหน้าที่ชัดเจน ขึ้น เช่น มีประธานกลุ่มทำหน้าที่เป็นแกนนำ มีฝ่ายบัญชี ฝ่ายตลาด มีการแบ่งสายงานการผลิต และมีการวางแผนอย่างเป็นระบบมากขึ้นกว่าอดีต แต่ยังไรก็ตามในสภาพความเป็นจริงกลับพบว่า โดยบางกลุ่มอาจเกิดปัญหาการเกี้ยงหรือผลักภาระงาน โดยงานหรือภาระงานส่วนใหญ่ยังคงเป็นหน้าที่หลักของประธานกลุ่ม เช่น การประชุม อบรม สัมมนา การดูงาน การตลาด เป็นต้น

2.3.3 การจัดการเส้นใยวัตถุดิน

กลุ่มทอผ้าจะซื้อเส้นใยหรือวัตถุดินด้วยเงินทุนที่ได้จากการรวมรวมหรือหุ้นของสมาชิกภายในกลุ่ม โดยลักษณะการจัดการหรือสั่งซื้อเส้นใยนั้นมีหลายลักษณะด้วยกันดังนี้

- (1) สั่งซื้อโดยตรงจากแหล่งผลิต
- (2) แบ่งซื้อจากแหล่งจำหน่ายในท้องถิ่นหรือต่างท้องถิ่น
- (3) รวมเงินกันแล้วไปซื้อโดยผ่านพ่อค้าคนกลางหรือตัวแทนจำหน่าย
- (4) ซื้อจากแหล่งปลีกจากกลุ่ม

2.4 การตลาด

2.4.1 วิธีการจำหน่าย มีทั้ง ขายปลีก ขายส่ง ส่งตามออเดอร์ และฝากขาย

2.4.2 วิธีการกำหนดราคาขาย กำหนดราคาเฉพาะค่าวัสดุดิน ค่าแรง และกำไรเล็กน้อย

2.4.3 กลุ่มลูกค้า มีหลากหลาย ได้แก่ คนในชุมชน แม่บ้าน ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท และนักท่องเที่ยว

2.4.4 แหล่งและช่องทางจำหน่าย มีหลากหลายขึ้น เช่น จำหน่ายที่กลุ่ม ร้านค้าในงานโอทอป ร้านค้าในชุมชน/จังหวัด ศูนย์โอทอปในจังหวัด เกาะயอ (จังหวัดสงขลา) กรุงเทพฯ ลพบุรี ชัยภูมิ หน่วยงานราชการ เช่น ไปรษณีย์ ธนาคารออมสิน โครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งการจำหน่ายพาหองในปัจจุบันสะดวกสบายกว่าในอดีตมาก ไม่ว่าจะเป็น การขนส่ง การติดต่อสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ ทำให้ช่วยเพิ่มช่องทางการจำหน่ายได้มากขึ้น

2.4.5 การประชาสัมพันธ์ โดยทำแผ่นพับ บรรจุภัณฑ์ ป้ายผลิตภัณฑ์ ใส่ให้ดูเป็นตัวอย่าง การบอกปากต่อปาก

2.4.5 กิจกรรมส่งเสริมการขาย โดยการอกร้านและมีการสาธิตการทอผ้า การพัฒนากลุ่มให้เป็นแหล่งศึกษาดูงาน เป็นต้น

2.4.6 ลักษณะและสภาพการตลาด มีทั้งตลาดท้องถิ่น และตลาดต่างจังหวัด กลุ่มท้องถิ่นโดยทั่วไปมียอดจำหน่ายเพิ่มขึ้น โดยมีการขยายตลาดออกไปสู่ต่างจังหวัด และต่างภาคมากขึ้น

2.4.7 พฤติกรรมผู้บริโภค มีการสะสมองค์ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มากกว่าในอดีต โดยหน่วยงานหรือผู้ที่สนใจเป็นผู้เข้ามาติดต่อซื้อยังกลุ่มมากกว่าในอดีต อย่างไรก็ตามพบว่าความนิยมของผู้ท้องในเรื่อง สีสัน ลวดลายของผู้บริโภคในแต่ละกลุ่มอาชีพหรือแต่ละภาคมีความแตกต่างกัน

2.5 สิ่งดีดีที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

(1) ผู้พื้นบ้านภาคใต้มีเอกลักษณ์ของทั้งในแง่ของลายผ้า ที่มีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ และมีการนำการย้อมสีธรรมชาติกลับมาใช้ใหม่

(2) สร้างงานและสร้างเงินให้แก่สมาชิกในชุมชน จากการทำเป็นอาชีพเสริม หรืออาชีพหลัก สมาชิกในกลุ่มนี้โอกาสพัฒนาตนเองทั้งฝีมือ เศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การเข้าถึงองค์ความรู้ การถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้อื่น ตลอดจนการทำงานแบบมีส่วนร่วม

(3) รักษามรดกวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ และเกิดการสืบทอดภูมิปัญญาให้กับสมาชิกในชุมชน ตลอดจนมีโอกาสสอนเด็กรุ่นใหม่ๆ

(4) ช่วยยกระดับสติปัญญาผู้หญิง/ คนชราในชนบทให้ก้าวขึ้นไปอีกขั้น ให้ก้าวขึ้นไปอีกขั้น

(5) มีการทำงานอย่างเป็นระบบมากขึ้น รู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์

(6) ยกระดับผลิตภัณฑ์ขึ้นเป็นมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และพัฒนามาตรฐานจากนโยบายโอทอป

(7) ชุมชนมีชื่อเสียงจากการประมวลผลิตภัณฑ์ และการจำหน่ายในพื้นที่ต่างๆ ทำให้ผู้ท้องเป็นที่รู้จักกว้างขึ้น

(8) เกิดการขยายตลาดไปต่างจังหวัดมากขึ้น

(9) ได้เผยแพร่ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาส่งเสริม ทั้งในเรื่องงบประมาณ วัตถุดิน แหล่งจำหน่าย การส่งเสริมรณรงค์ให้คนหันมาใช้ผ้าไทย การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ โดยการให้กลุ่มสาธิตการทอผ้า และประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ ทำให้คนรู้จักผู้ท้องพื้นบ้านภาคใต้มากขึ้น

2.6 แนวทางตามนโยบายโอทอปที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ท้องพื้นบ้านภาคใต้

(1) ทำให้เกิดกลุ่มชัดเจน มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบเชิงโครงสร้างชัดเจนขึ้น

(2) ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักมากขึ้น และสร้างความเชื่อมั่นให้ลูกค้า โดยเฉพาะกลุ่มมีดาว

(3) กลุ่มมิการตื่นตัวในการพัฒนาทักษะฝีมือ รูปแบบผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และการควบคุมคุณภาพเนื่องจากสภาพแวดล้อมทางตลาดสูงขึ้น

(4) ทำให้เกิดสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ที่ช่วยยกระดับมาตรฐานของกลุ่มและผลิตภัณฑ์ และทำให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

(5) สร้างโอกาสให้กกลุ่มใหม่ๆ ได้พัฒนาฝีมือและเกิดการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

(6) เกิดการเชื่อมโยงข่าวสารข้อมูลและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่ม

(7) เกิดการรวมศูนย์จำหน่ายผ้าทอในทุกจังหวัดและเพิ่มช่องทางในการตลาด

2.7 ปัญหาของกลุ่มและผู้ประกอบการผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ก่อนและหลังโควิด

2.7.1 ສະພປໍລູກອນໂອທອປ

จากการสำรวจข้อมูลในปี พ.ศ.2539 และข้อมูลจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาเครื่องข่ายผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ ครั้งที่ 2 เรื่อง ตลาดธุรกิจชุมชน ระหว่างวันที่ 29-30 กรกฎาคม 2543 โดยโครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยการร่วมتعاونกับช่างทอผ้า พบว่าแหล่งทอผ้าทุกแห่งมีปัญหาและสภาพวิกฤตไปในทิศทางเดียวกัน จนเป็นที่น่าวิตกว่ามารดกวัฒนธรรมอันเกิดจากภูมิปัญญาของมนุษยชาติ ที่ปรากฏอยู่ในผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้กำลังจะสูญหายไปอย่างน่าเสียดายยิ่ง ซึ่งผลจากการวิเคราะห์นี้สามารถสรุปประเด็นปัญหาของผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ ก่อนที่จะมีนโยบายโดยป้องกันประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้ ปัญหาเกี่ยวกับการขาดความมั่นใจในการประกอบอาชีพ

1. ปัญหาเกี่ยวกับการขาดความมั่นใจในการประกอบอาชีพ
  2. ปัญหาเกี่ยวกับความเข้มแข็ง ความมั่นคงและการจัดการของกลุ่มทอผ้า
  3. ปัญหาเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า
  4. ปัญหาเกี่ยวกับการขยายจำนวนช่างทอผ้า
  5. ปัญหาด้านการขยายตลาดการปรับปรุงระบบการตลาดและการควบคุมคุณภาพการผลิต
  6. ปัญหาด้านการผลิต (วัตถุคิดและผลิตภัณฑ์)

(1) ปัญหาเกี่ยวกับการขาดความมั่นใจในการประกอบอาชีพ

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
<p style="text-align: center;">รายได้จากการทอผ้าน้อยกว่ารายได้จากการประกอบอาชีพอื่น</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นงานฝีมือที่ต้องใช้เวลาในการผลิตมาก (ค่านเร่งที่ໄใช้ไม่คุ้มกับเวลา) - ข้อจำกัดในการเพิ่มผลผลิตอันเนื่องจากข้อจำกัดด้านปริมาณและคุณภาพของเครื่องมือทอผ้าที่ใช้งานมาเป็นเวลานาน - ช่างทอที่ขาดความชำนาญและฝีมือในระยะเริ่มหัดทอมีรายได้น้อยมาก จึงเกิดการท้อถอย - รายได้จากการทอผ้าไม่เปรียบเทียบกับคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ได้ (ใช้อัตราค่าจ้าง, ค่าตอบแทนอัตราเดียวทั้งหมด) - ยังไม่สามารถกำหนดราคายarnให้สอดคล้องกับต้นทุนการผลิต - มีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่น จึงทอผ้าน้อยลง
<p style="text-align: center;">ตลาดผ้ายังไม่ขยายตัวเท่าที่ควร</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มีข้อจำกัดของรูปแบบ สีสัน และระดับมาตรฐาน เนื่องจากขาดการพัฒนาในการเลือกใช้วัสดุดิน ทำให้ผ้าทอที่ได้มีลักษณะไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยเฉพาะตลาดระดับกลางซึ่งเป็นผู้บริโภคกลุ่มใหญ่และมีศักยภาพในการซื้อ - แหล่งจำหน่ายจำกัดอยู่เฉพาะภายในหมู่บ้าน ไม่มีแหล่งเผยแพร่ผลผลิตในเมืองที่ตลาดกว้างขึ้น - ยังไม่สามารถควบคุมคุณภาพหรือมาตรฐานผลผลิตได้เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ - ผลิตแล้วยังไม่ค่อยมารดาครองรับ

(2) ปัญหาเกี่ยวกับความเข้มแข็ง ความมั่นคงและการจัดการของกลุ่มทอผ้า

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
<p>มีจำนวนผู้นำกลุ่มจำกัด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้นำกลุ่มต้องรับภาระในการแก้ไขปัญหาทั้งทางด้านเทคนิคและเงินทุนมากเกินไป ทำให้ไม่มีแรงจูงใจในการเป็นผู้นำ - ไม่มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบชัดเจน ส่งผลต่อการดำเนินงานไม่เป็นระบบ
<p>ขาดทักษะในการจัดการกลุ่ม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดการให้ความรู้ในการจัดกระบวนการการทำงานในลักษณะกลุ่ม - ขาดความรู้เกี่ยวกับระบบงานที่มีความสำคัญและจำเป็น สำหรับการดำเนินงานของกลุ่ม เช่น การทำบัญชีต่าง ๆ การแบ่งหน้าที่สมาชิก เป็นต้น - การทำงานยึดตามความสะดวกและ ไม่เป็นระบบ
<p>ขาดการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - องค์กรหรือหน่วยงานที่สนับสนุนไม่มีนโยบายการส่งเสริมที่มีพิเศษทางที่ชัดเจนและไม่คำนึงถึงผลที่ยั่งยืนในระยะยาว - ขาดบ้านดำเนินการตามลำพัง โดยขาดการเสริมสร้างประสบการณ์ในการจัดการและด้านอื่น ๆ ที่จำเป็น - การส่งเสริมเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวตามนโยบายเฉพาะกาล หรือการจัดงานต้อนรับงานประจำ หรือตามความสนใจของผู้รับผิดชอบโครงการในภาครัฐ - การส่งเสริมและสนับสนุนที่ตรงกับความต้องการและการแก้ปัญหาของช่างทอผ้ายังมีไม่เพียงพอ - ไม่มีเครือข่ายขององค์กรที่มีศักยภาพในการสนับสนุน และส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง

(2) ปัญหาเกี่ยวกับความเข้มแข็ง ความมั่นคงและการจัดการของกลุ่มทอผ้า (ต่อ)

ความเป็นเครือข่ายไม่ชัดเจน และไม่มีความเข้มแข็ง	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเครือข่าย - ขาดทักษะในการสร้างและพัฒนาเครือข่าย - ขาดผู้นำกลุ่มเครือข่าย - ชาวบ้านยังไม่ตื่นตัวและไม่เข้าใจและยังไม่เห็นประโยชน์ของการทำงานลักษณะเครือข่าย - ขาดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทอผ้า ทำให้เกิดช่องว่างในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
เกิดภาวะถดถอยของความสัมพันธ์เชิงคุณค่า ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัวมากขึ้น - การมีส่วนร่วมทำงานเพื่อกลุ่มด้วยจิตสาธารณะและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมลดลง - ขาดกระบวนการสร้างเสริมความสัมพันธ์เชิงคุณค่าระหว่างสมาชิกในกลุ่ม - มุ่งสู่การแปร่งขั้นมากจนเกิดภาวะเครียด

(3) ปัญหาเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
<p style="text-align: center;">ผู้มีความรู้ ความชำนาญระดับสูงมีจำนวนจำกัดและส่วนเป็นผู้อาชูโส</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ช่างอาชูโสบางส่วนเปลี่ยนแนวทางการประกอบอาชีพ ทำให้ขาดต้นแบบในการถ่ายทอด - ช่างทออาชูโสบางพื้นที่ห่วงวิชาถ่ายทอดความรู้ให้ไม่หมด - จำนวนช่างทออาชูโสที่มีความรู้ความชำนาญมีจำนวนน้อยและบางส่วนไม่สามารถรื้อฟื้นความทรงจำได้ - เทคนิคการทอผ้า ต้องใช้เวลาในการฝึกฝนจึงจะเกิดความชำนาญและสามารถสร้างสรรค์ได้
<p style="text-align: center;">ขาดการจัดการเพื่อการสืบทอดอย่างเป็นระบบ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีกระบวนการสร้างค่านิยมที่ดีและความภาคภูมิใจ ให้กับช่างทอผ้าในยุคปัจจุบันและเยาวชนในท้องถิ่น - ขาดการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบทำให้ข้อมูลบางส่วนหายหรือเรื่องราวไปเนื่องจากอาศัยความจำซึ่งช่างที่ชำนาญส่วนใหญ่เป็นผู้อาชูโส - ไม่มีตารางหรือกำหนดการเรียนการสอนที่ชัดเจน นักเป็นไปตามความสะดวก ทำให้ขาดความต่อเนื่อง - ขาดอุปกรณ์และบประมาณสำหรับผู้ที่เก็บหัดทอและผู้สอนซึ่งต้องหารายได้จากการทอผ้าของตนเอง - ขาดแรงจูงใจในการรับสืบทอดในอนุชนรุ่นหลัง - ขาดหลักสูตรท้องถิ่นที่มีความชัดเจน

(4) ปัญหาเกี่ยวกับการขยายจำนวนช่างทอผ้า

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
สมาชิกใหม่ไม่มีความมั่นใจในรายได้จากการทอผ้า	- สมาชิกใหม่ต้องใช้เวลาในการสร้างทักษะและความชำนาญจนกว่าจะได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี (ไม่มีหลักประกันรายได้ในระยะแรกหัดทอและพัฒนาฝีมือ)
สมาชิกใหม่ไม่มีศักยภาพในการจัดทำอุปกรณ์การทอผ้าเป็นของตนเอง เช่น กีฟท์	- สมาชิกใหม่มีกีฟท์ในการทอผ้า โดยเฉพาะกีฟท์ทุกชิ้ง ชาวบ้านรุ่นใหม่นิยมมากกว่าซึ่งต้องใช้บุคลากรในการจัดทำค่อนข้างสูง (8,000 บาท/หลัง)
กลุ่มยังมีข้อจำกัดในการจัดทำวัสดุดินสำรองไว้สำหรับสมาชิกใหม่อายุเพียงพอ	- แหล่งขายวัสดุดินในท้องถิ่นมีตัวเลือกจำกัดและมีลักษณะผูกขาดการจำหน่าย - ราคาวัสดุดินสูงขึ้นเรื่อย ๆ และมักขาดตลาด (ในระดับท้องถิ่น) ช่างทอไม่มีอำนาจการต่อรองราคา กลุ่มช่างทอไม่มีเงินในการสำรองวัสดุดินหรือซื้อในปริมาณมากซึ่งราคาจะถูกกว่า
จำนวนช่างทอที่สามารถทอ ก่อให้ภาระและหักลดลงทำให้ขาดครุภัณฑ์สอนช่างรุ่นใหม่	- ช่างทอหลายโบราวน์มักเป็นผู้อาชญากรรมและเก็บข้อมูลความรู้ไว้ในความทรงจำ - ช่างรุ่นใหม่ขาดความอดทนและขาดความมุ่งมั่นในการฝึกหัดทอโดยโบราวน์เนื่องจากต้องใช้เวลานานกว่าการหัดทักษะทุก
จำนวนช่างทอที่สามารถสร้างและเก็บ漉ดายได้มีจำนวนน้อย	- การสร้างลายและเก็บ漉ดายเป็นทักษะที่ต้องอาศัยศักยภาพในการสร้างสรรค์และความอดทนในการฝึกฝนซึ่งต้องใช้เวลามากและต้องมีความตั้งใจจริง - ค่าจ้างในการเก็บ漉ดายผ้ามีอัตราต่ำเกินไป ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้ช่างเก็บ漉ดายรุ่นเก่า และไม่มีแรงกระตุ้นให้ผู้ที่จะฝึกหัดใหม่สนใจ

(5) ปัญหาด้านการขยายตลาดการปรับปรุงระบบการตลาดและการควบคุมคุณภาพการผลิต

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
<p>แหล่งจำหน่ายผ้าทออย่างมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นตลาดระดับห้องถิน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มช่างทอมีเงินทุนหมุนเวียนในการรับซื้อผ้าจากสมาชิกและจัดระบบการตลาดอยู่ในขีดจำกัดมาก - ชาวบ้านขาดความรู้เรื่องการตลาด และยังไม่มีผู้ที่รับผิดชอบฝ่ายขายชัดเจน - กลุ่มไม่รู้จักตลาดภายนอก ยังต้องอาศัยช่องทางจากพานิชย์จังหวัดในการออกตลาด
<p>ไม่มีแหล่งวางแผนจำหน่ายผลผลิตที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงโดยสะดวก</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริโภคต้องไปหาซื้อผ้าในหมู่บ้านซึ่งอยู่ไกล - ผู้บริโภคไม่รู้จักแหล่งทอและแหล่งซื้อผ้า - การส่งเสริมให้ใช้ผ้าพื้นบ้านไม่ต่อเนื่องมักมีการใช้มากในเทศบาลหรือตามนิยมเป็นครั้งคราว
<p>ยังไม่มีหลักประกันทางการตลาด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มีผ้าทอเลียนแบบลายซึ่งผลิตโดยโรงงานมาขายแข่งขันในตลาด - มีการค่าระบบเงินเชื่อกับพ่อค้าคนกลางทำให้ผู้ทอได้รับค่าจ้างภายหลัง (รายได้ไม่แน่นอน)
<p>ค่านิยมในการใช้ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้อよyuในวงจำกัด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้คนรู้จักและสร้างแรงจูงใจในการใช้ผ้าทอในพื้นที่ภาคใต้ - ผู้บริโภคไม่เข้าใจก็เกี่ยวกับแนวคิดในการนำผ้าทอพื้นบ้านไปใช้ประโยชน์
<p>มีข้อจำกัดด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ยังไม่สามารถควบคุมคุณภาพการผลิต - คุณภาพผ้ายังไม่มีมาตรฐานแน่นอนซึ่งขึ้นอยู่กับฝีมือช่างทอและคุณภาพของวัสดุคุณภาพ(ด้าย) เท่าที่จะหาได้ในห้องถิน

(5) ปัญหาด้านการขยายตลาดการปรับปรุงระบบการตลาดและการควบคุมคุณภาพการผลิต (ต่อ)

ช่างทองไม่สามารถหยอดผ้าได้ทันในกรณีผู้บริโภคสั่งในปริมาณมาก(ในเทศกาล)	<ul style="list-style-type: none"> - จัดจำจัดในการใช้แรงงานคน - วัตถุคิบในห้องถิน ไม่เพียงพอต่อการผลิตตามความต้องการในช่วงนั้น ๆ - จำนวนช่างทองผ้าห้องอยู่ในบางฤดูกาล เช่น ฤดูทำนาหรือประกอบอาชีพเสริมอย่างอื่น เช่น การประมง - ไม่มีการสำรองผลิตภัณฑ์ไว้ในช่วงขาดแรงงานงาน - ผู้บริโภคให้เวลาในการหยอดจำกัด
ชาวบ้านไม่มีความรู้เรื่องการตลาด	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการตลาด - ลักษณะของตลาดในปัจจุบันยังเป็นตลาดอุปถัมภ์จากหน่วยงานต่างๆ - ไม่มีการอบรมหรือให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการตลาดที่ชาวบ้านสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง - ชาวบ้านไม่มีความมั่นใจในการนำเสนอเพื่อขายผ้าหอ - ชาวบ้านไม่รู้ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายและวิธีการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย - ผู้ที่ทำหน้าที่ทางด้านตลาดยังไม่มีความเข้าใจหรือชำนาญในการทำตลาดมากพอ

(5) ปัญหาด้านการขยายตลาดการปรับปรุงระบบการตลาดและการควบคุมคุณภาพการผลิต (ต่อ)

<p>การส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ ยังไม่ตรงกับความ จำเป็นต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่</p>	<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานที่ส่งเสริมจะเน้นเรื่องการผลิตและยังไม่ สามารถแก้ปัญหาด้านการตลาด - หน่วยงาน(เจ้าหน้าที่)ที่ส่งเสริมไม่มีความสัมพันธ์ดีในเรื่อง การตลาด - หน่วยงานที่ส่งเสริมไม่เห็นความจำเป็นและแนวทางใน การแก้ปัญหาด้านการตลาดหรือยังไม่สามารถ ดำเนินการแก้ไขให้บรรลุผลสำเร็จได้ - หน่วยงานที่ส่งเสริมยังไม่มีภาพชัดเจนเกี่ยวกับตลาดผ้า ห่ม มือ โดยยังใช้ลักษณะของการตลาดตามกระแสหลัก อยู่ทำให้เกิดข้อจำกัดต่างๆตามมา - ไม่มีหน่วยงานช่วยเหลือด้านการการส่งเสริมและขยาย ตลาดอย่างต่อเนื่องและมีทิศทางที่ชัดเจนหรือยังยืน
<p>ผู้ซื้อคิดว่าราคาผ้าห่มค่อนข้างมีราคาสูง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การกำหนดราคาขายตากลางและมักขายตามราคาที่ กำหนด ลูกค้าจึงไม่สามารถต่อราคาได้ทั้งการขายใน ราคากลางและส่ง ทำให้รู้สึกว่าผ้าห่มมีราคาแพง

(6)ปัญหาด้านการผลิต (วัตถุคิบและผลิตภัณฑ์)

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
ขาดแคลนน้ำตุ่น	<ul style="list-style-type: none"> - วัตถุคิบหายชื้อยาก แหล่งวัตถุคิบอยู่ไกล - เส้นใยที่เมื่อยุ่คุณภาพไม่ได้มาตรฐาน
ผลิตไม่ทันกับความต้องการของตลาด	<ul style="list-style-type: none"> - กำลังผลิตมีน้อย เพราะส่วนใหญ่ประกอบเป็นอาชีพ เสริม - ไม่มีการกำหนดปริมาณการทอที่แน่นอน
ผลิตภัณฑ์ประรูปไม่หลากหลายและไม่ตรงกับความต้องการของตลาด	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดทักษะในการออกแบบผลิตภัณฑ์ และยังไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรง - ช่างทอเลือกสีเส้นไขที่ใช้กอตามความชอบส่วนตัวโดยไม่คำนึงถึงความต้องการของตลาด - ไม่มีการสำรวจรูปแบบผลิตภัณฑ์และสีสันที่ตรงกับความต้องการของตลาด
คุณภาพของผ้าทอไม่สม่ำเสมอ	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดการตรวจสอบคุณภาพของผ้าทอ - ไม่สามารถควบคุมคุณภาพสีของเส้นไขที่ข้อมูลธรรมชาติได้
ต้นทุนในการผลิตสูง	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่สามารถผลิตเส้นไขได้เอง - ซื้อเส้นไขในร้านค้าขนาดย่อมจะมีราคาแพงกว่าซื้อเส้นไขในโรงงาน เพราะถ้าหากซื้อในโรงงานต้องซื้อในปริมาณมาก - ค่าตอบแทนช่างทอค่อนข้างสูง
การบรรจุหินห่ออย่างไม่เป็นที่ดึงดูดลูกค้า	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดทักษะความชำนาญในด้านการออกแบบ - ขาดการสนับสนุน หรืออบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ - ต้นทุนในการทำค่อนข้างสูง ส่งผลต่อราคายาเนื่องจากกำหนดตายตัว ทำให้กำไรที่ได้น้อยลง จึงทำบรรจุภัณฑ์ที่มีราคาประหดแต่ยังไม่ดึงดูดลูกค้าเท่าที่ควร

2.7.2 สภาพปัจจัยของกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้ที่พนในปัจจุบันภายหลังนโยบายโอดอป

จากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “เครือข่ายผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้” ระหว่างวันที่ 20-21 พฤษภาคม 2547 และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง สถานการณ์ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ที่เห็นและเป็นอยู่ระหว่างวันที่ 1-2 พฤษภาคม จัดโดยโครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และข้อมูลจากการพูดคุยกับสมาชิกกลุ่มทอผ้า พบว่าสภาพปัจจุบันของย่างสามารถแก้ไขได้แล้ว (พนเฉพาะก่อนโอดอป) เช่น การพัฒนาด้านบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ เป็นที่รู้จักมากขึ้น แต่ก็ยังมีสภาพปัจจัยที่ยังพนอยู่ในปัจจุบันทั้งก่อนและหลังโอดอป เช่น ปัจจุบันเรื่อง วัตถุดิบ การบริหารจัดการกลุ่ม การตลาด แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และความหลากหลายของรูปแบบ ผลิตภัณฑ์ (โดยเฉพาะปัจจุบันทางด้านการตลาด) และปัจจัยที่พนเฉพาะหลังนโยบายโอดอป เช่น ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวของสมาชิกที่มีสูงขึ้น ต้นทุนในการผลิตมีสูงขึ้น เกิดการลอกเลียนแบบ ลากลายผ้าทอ ผลิตภัณฑ์ค้างสต็อก กลุ่มนักท่องเที่ยวลดลงจากวิกฤติ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสภาพปัจจัยที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบันที่ดังนี้

(1) ปัจจัยด้านการผลิต (วัตถุดิบและผลิตภัณฑ์)

- วัตถุดิบมีราคาสูงทั้งเส้นใยและอุปกรณ์การทอผ้า และมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่ราคาขาย ยังเท่าเดิม
- กลุ่มที่ก่อตั้งใหม่บางกลุ่มมีปัจจัยรื่องขาดแคลนวัตถุดิบ เนื่องจากยังไม่เป็นที่รู้จักของตัวแทนจำหน่าย เพราะปัจจุบันจะมีตัวแทนมาจำหน่ายโดยตรง
- ยังไม่มีความรู้รื่องคุณสมบัติของเส้นใยที่นำมาใช้
- ขาดการศึกษาค้นคว้าวิจัยในด้านวัตถุดิบ
- ขาดผู้ที่มีความรู้และทักษะในการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นรูปแบบต่างๆ ทำให้รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ผลิตยังไม่มีความหลากหลาย เพราะหากมีการประรูปผลิตภัณฑ์จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อกลับมาออกแบบและตัดเย็บให้ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มต้นทุนในการผลิตขึ้น และส่งผลต่อราคาของผลิตภัณฑ์ ทำให้สามารถแข่งขันทางการตลาดได้เนื่องจากมีราคาสูง กลุ่มส่วนใหญ่จึงผลิตเป็นผ้า อนาคตจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เป็นผ้าที่มีคุณภาพสูงและหลากหลาย เช่นผ้าลูกไม้ ผ้าไหม ฯลฯ
- ต้นทุนในการผลิตสูงทั้งในส่วนของค่าแรงของช่างทอ และวัตถุดิบ ทั้งเส้นใย เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้าปรับราคาสูงกว่าเดิม 3 เท่าตัว

- ยังไม่มีความพร้อมเรื่องการย้อมสีธรรมชาติ (ถึงแม้ว่ากำลังเป็นที่ต้องการของตลาด) เนื่องจากยังขาดความรู้ความชำนาญในเรื่องการย้อมสีธรรมชาติ และต้องใช้เวลาในการทดลองย้อมนาน
- ผ้าทอลายโบราณกำลังเป็นที่ต้องการ แต่ช่างทอมีน้อย (ขาดแรงจูงใจ) ทอยากและใช้เวลานาน
- ช่างทอบางส่วนยังคงผ้าแบบเดิม ๆ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของลูกค้า/ตลาด ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้ไม่ตรงตามความต้องการของตลาด ซึ่งผลกระทบต่อยอดจำหน่าย
- บางครั้งผลิตมากเกินไป ออกจำหน่ายไม่ทัน ทำให้เกิดการค้างสต็อก (ไม่มีการวางแผนการผลิต)
- ราคากลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านมีราคาสูงกว่าภาคอื่น ๆ เนื่องจากคนส่วนใหญ่ต้องการซื้อผ้าในราคากลุ่ม อีกทั้งรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นยังไม่หลากหลาย ไม่ได้มีการปรับรูป เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการปรับรูปสูง อีกทั้งผ้าทoS่วนใหญ่เป็นผ้าที่หักห้ามประดิษฐ์มีสีสด ไม่ตรงกับชนนิยมของผู้บริโภคในภาคอื่น แต่จะนิยมมากในภาคใต้ ทำให้กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้ยังไม่สามารถเจาะกลุ่มลูกค้าในต่างจังหวัดโดยเฉพาะภาคอื่น ๆ ได้
- การผลิตในปัจจุบันมุ่งผลิตเพื่อสร้างยอดจำหน่าย (เน้นเงินตรา) มากกว่าการทอผ้าเพื่อรักษาภูมิปัญญาหรือทอผ้าด้วยใจรัก
- ผลิตภัณฑ์มีลวดลายคล้ายๆ กัน ต่างกันเฉพาะชื่อลาย เพราะเกิดจากการถ่ายทอดความรู้จากวิทยากรคนๆ เดียวกัน ทำให้กลุ่มทอผ้าบางกลุ่มไม่สามารถสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้
- คนที่เก็บลาย/สร้างลายมีน้อย โดยช่างทoS่วนใหญ่ขาดความรู้และทักษะในการสร้างลวดลายใหม่ๆ ด้วยตนเอง
- ยังขาดความรู้และเทคนิคการทอและการสร้างลวดลายที่ทันสมัย และเหมาะสมกับวัยรุ่น ทำให้ไม่สามารถขยายตลาดในกลุ่มวัยรุ่นได้

(2) ปัญหาด้านการตลาด

- กลุ่มลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวลดลง เนื่องจากปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และผลกระทบจากการเกิดธรณีพิบัติภัย ใน 6 จังหวัดภาคใต้ฟังคะแนนตก

- กลุ่มลูกค้ายังมีเฉพาะกลุ่มในภาคใต้ เนื่องจากการเข้าถึงตลาดต่างภาคยังไม่ทั่วถึง เพราะกลุ่มต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสูง ทั้งในส่วนของการเดินทาง การขนส่ง ค่าเช่าร้าน ทำให้กลุ่มนี้ความเสี่ยงสูงจากการอกร้าน โดยเฉพาะการ อกร้านในต่างจังหวัด ซึ่งไม่สามารถประกันความคุ้มทุนหรือรายได้ได้
- ลักษณะตลาดยังเป็นการตลาดแบบเชิงรับ และเป็นตลาดอุปโภค์ เนื่องจากขาด ทักษะในการทำตลาดเชิงรุก และไม่มีเงินสำรองเพื่อการตลาด
- สมาชิกกลุ่มยังไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องการทำตลาด ทำให้ไม่สามารถวางแผน การตลาดได้อย่างเป็นระบบ เพราะส่วนใหญ่จะวางแผนเฉพาะการทอและการ ขายเท่านั้น จึงยังไม่สามารถสร้างตลาดรองรับที่แน่นอนและยั่งยืนได้
- การแข่งขันทางตลาดสูงขึ้น ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ และมีการตัดราคา กันเองระหว่างผ้าห่อพื้นบ้านจากทุกภาค
- กลุ่มตลาดในพื้นที่เริ่มอิ่มตัว โดยให้ความนิยมผ้าที่ห่อในห้องถูคล่อง เกิดการ ค้างสต็อกของผลิตภัณฑ์
- การอกร้านยังไม่สามารถเจาะกลุ่มวัยรุ่นได้ เนื่องจากวัยรุ่นส่วนใหญ่นิยมผ้าที่ พลิตในโรงงาน เนื่องจากสำเร็จรูป มีราคาถูก หาซื้อได้ง่าย ปรับรูปแบบให้ทัน กระแสแฟชั่นอยู่เสมอ อีกทั้งยังมีการลด แลก แจก แคม
- การประชาสัมพันธ์มีมากขึ้น แต่ยังไม่เข้าถึงกลุ่มลูกค้าในวัยอื่น โดยเฉพาะวัยรุ่น
- ผู้ขายหรือผู้ที่ออกตลาดยังขาดทักษะในการขาย ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร หรือไม่ สามารถประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์กับชาวต่างชาติได้
- ตลาดรองรับยังไม่แน่นอน ทำให้มียอดขายไม่สม่ำเสมอ

(3) ปัญหาด้านเงินทุน

- กลุ่มมีเงินทุนน้อยไม่เพียงพอ เนื่องจากเงินทุนที่ใช้ส่วนใหญ่ได้มาจากการ รวมกันของสมาชิก จึงต้องรอยอดจำนำยและกำไรงานฝ่ายตลาด (ไม่มีเงินทุน หมุนเวียน)
- ยังการกำหนดราคายังไม่ได้ เนื่องจากยังไม่ได้วิเคราะห์หาต้นทุนที่แท้จริง โดย จะคำนึงเฉพาะค่าแรงช่างหอ ค่าวัสดุคิบ และกำไรเล็กน้อย ส่งผลให้กำไรที่จะ นำมาใช้เป็นเงินทุนต่อไปมีน้อย เงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม เนื่องจากการที่กลุ่มนี้ เงินทุนน้อย ประกอบกับราคาวัสดุคิบที่แพงขึ้นทำให้อัตรากำลังในการซื้อ

วัตถุคิดมีน้อยลง ส่งผลให้กู้่มต้องหันมาซื้อวัตถุคิดจากพ่อค้าคนกลางมากขึ้น ซึ่งต้องซื้อแพงกว่าที่เป็นจริง เพราะไม่มีกำลังที่จะซื้อจากโรงงานทั้งๆ ที่มีราคาถูกกว่า เนื่องจากการซื้อจากโรงงานต้องจ่ายเงินสดและต้องซื้อในปริมาณมาก ต่อครั้ง ในขณะที่กู้่มยังมีเงินทุนไม่มากพอ

- การตลาดผ้าทอในบางกู้่มอาศัยสื่อประชาสัมพันธ์ของภาครัฐเท่านั้น ทำให้เป็นที่รู้จักน้อย

(4) ปัญหาด้านการบริหารจัดการกู้่ม

- การที่กู้่มต้องเพิ่มกำลังการผลิตให้ทันกับความต้องการของตลาดในบางช่วง ทำให้กู้่มต้องเพิ่มจำนวนช่างทอ กู้่มจึงมีค่าใช้จ่ายในการตอบแทนค่าแรงเพิ่มขึ้น ในขณะที่ยอดขายเพิ่มขึ้นแต่ไม่แน่นอน ทำให้สมาชิกกู้่มโดยเฉพาะสมาชิกที่ยึดอาชีพการทอผ้าเป็นอาชีพหลักมีรายได้ไม่แน่นอน ส่งผลให้สมาชิกบางพื้นที่ออกໄไปผลิตผ้าทอส่วนตัว และมีการทำหน่ายโดยตั้งราคากันเอง
- กู้่มยังไม่สามารถควบคุมคุณภาพผ้าทอที่ออกจำหน่ายได้ทั่วถึง
- บางกู้่มยังมีจำนวนสมาชิกน้อย ทำให้มีกำลังผลิตน้อย
- สมาชิกบางส่วนยังไม่วินัยในการทำงาน มีการผลักภาระงานให้แก่สมาชิกท่านอื่นที่รับผิดชอบเรื่องหลักๆ อยู่ อีกทั้งเริ่มเห็นแก่ตัวและมีน้ำใจลดลง
- ช่างทอยังมีฝีมือในการทอผ้าไม่แน่นอนและไม่สม่ำเสมอ
- กู้่มที่มีจำนวนสมาชิกน้อย หรือกู้่มที่ตั้งใหม่ยังมีปัญหารือเรื่องขาดกำลังผลิต
- ช่างทอบางส่วนยังขาดความรู้ในด้านเทคนิค การเลือกสีเส้นไขที่ใช้ในการทอผ้า ยังไม่มีเครื่องข่ายผ้าทอพื้นบ้าน ที่ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนรู้การแก้ปัญหาระหว่างกันน้อย หรือช่วยในเรื่องการดำเนินงาน เช่น การรวมกู้่มเพื่อสั่งซื้อเส้นใยจากโรงงานในปริมาณมาก ซึ่งจะทำให้กู้่มสามารถลดต้นทุนได้เนื่องจากมีราคาถูกกว่า และมีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายมากขึ้น
- เกิดช่องว่างของกู้่มเก่าแก่กับกู้่มที่ก่อตั้งใหม่ โดยกู้่มเก่าแก่จะเป็นที่รู้จักมากกว่ากู้่มที่ก่อตั้งใหม่ ซึ่งส่งผลต่อการออกตลาดและเพิ่มยอดจำหน่าย

- กลุ่มที่เกิดจากกระแสโอทอปยังไม่ค่อยมีความเข้มแข็ง ถ้าหากไม่มีนิยามาโย ทอปอาจจะล้มลายได้ยากกว่ากลุ่มที่ก่อตั้งมานาน

(5) ปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

- การสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องยังไม่สม่ำเสมอ ขาดความต่อเนื่อง ไม่ทั่วถึง รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนยังไม่ครอบคลุมทุกประเด็นปัญหาที่จำเป็น ทำให้ไม่สามารถพัฒนากลุ่มเข้าระบบได้
- เกิดการผลักดันให้จัดตั้งกลุ่มทอปผ้าแบบเร่งด่วนตามกระแสและนโยบายโอทอป ในขณะที่ยังไม่มีความพร้อม

(6) ปัญหาอื่นๆ

การอบรมสัมมนาจากหน่วยงานต่างๆ มักเป็นการสื่อสารทางเดียว และมักมีหัวข้อหรือเนื้อหาซ้ำๆ กัน ทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นแบบช้าช้อน ซึ่งการเรียนรู้ที่ให้ประโยชน์ส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นจากการร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปัญหา และวิธีการแก้ปัญหาจากเพื่อนที่เข้าร่วมสัมมนาด้วยกัน

2.8 สิ่งที่กลุ่มต้องการพัฒนา

- ทักษะทางด้านการตลาดที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง
- ตลาดรองรับที่แน่นอน
- การออกแบบและประดูปผลิตภัณฑ์
- การบริหารจัดการกลุ่มที่มีความมั่นคง
- การพัฒนาการสร้าง漉คลายผ้าใหม่ๆ
- การใช้สีย้อมธรรมชาติ
- การสร้างโรงเรือนทอผ้า (กลุ่มร่วมไทย)
- การวิเคราะห์ต้นทุนที่แท้จริง
- การสร้างเครือข่ายกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้

บทที่ 3

กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน

1. วิสาหกิจชุมชนท้องถิ่น กลุ่มทอผ้านาหมื่นครี จังหวัด ตรัง

ที่ตั้ง หมู่บ้านสวนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลนาหมื่นครี อำเภอไอย จังหวัดตรัง

ประธานกลุ่ม นางกุศล นิลollo

การจัดตั้งกลุ่ม เมื่อ ปี 2516 (อายุกลุ่ม 32 ปี)

1.1 ประวัติความเป็นมาของกลุ่ม/ผลิตภัณฑ์

นาหมื่นครีเป็นชุมชนที่มีการทำผ้ามาตั้งแต่ครั้งโบราณ ซึ่งแต่เดิมนั้นทอผ้าเพื่อใช้ในครอบครัว และนิยมทอผ้ากันทุกครัวเรือน ต่อมาเกิดสงกรานต์โลกครั้งที่ 2 การทอผ้าจึงได้หยุดชะงักไป เนื่องจากขาดแคลนวัสดุที่ใช้ทอ รัฐบาลจึงแจกเส้นใยฝ้ายให้ชุมชนเพื่อใช้ทอผ้า และในช่วงนี้เองได้มีการนำต่อนมาใช้ ซึ่งมีคุณสมบัติแข็งแรงและเส้นใยมีขนาดเล็กกว่าเส้นใยที่ทำจากฝ้าย ดังนั้นมีการทำผ้าแล้วจะได้เนื้อผ้าที่ละเอียด ต่อมาเกิดการขาดแคลนหั้งฝ้ายและต่อน ชาวบ้านจึงปลูกฝ้ายไว้เอง และเริ่มทอผ้ากันใหม่โดยใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ได้เก็บไว้ ครัวเรือนไหนที่ทอผ้าไม่เป็นก็จะให้สืบผ้าที่รัฐบาลแจกให้แทน

ปัจจุบันซึ่งเป็นช่างทอผ้าอาชีวศึกษาในหมู่บ้าน (ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่) เล่าให้ฟังว่า

“ในสมัยสงกรานต์โลกครั้งที่ 2 ตอนขายผ้าได้ในราคานิ่งละ 25 บาท และใช้จากการสับปะรด กากกลวยมาแทนเส้นด้าย ลายผ้าสมัยก่อนนิยมทอ กือ ผ้าลายหางกระรอก ผ้าลายตาสุก และผ้าพื้นที่มีความสวยงาม”

และเมื่อ พ.ศ. 2513 คุณแม่ของป้ากุศล (นางนาง ช่วยรอด) เริ่มกลับมาทอผ้าให้เอง ทอได้ 2 – 3 ผืน ก็เบ่งกันใช้ ซึ่งตอนนั้นนิยมทอผ้าพื้น ผ้าถุง โซรัง เพราะหากจะทอผ้าลายอื่นนั้นต้องใช้เส้นใยจำนวนมาก และจากการที่การทอผ้าหยุดชะงักไปเมื่อสงกรานต์โลกครั้งที่ 2 ทำให้การทอลายผ้าโบราณต่างๆ ขาดหายไป เช่น ลายถุงแก้ว ซึ่งภายหลังสงกรานต์โลกครั้งที่ 2 นี้ ชาวบ้านจึงพยายามรื้อฟื้นลายผ้าโบราณขึ้นมาอีกครั้งและได้จัดตั้งเป็นกลุ่มทอผ้าเมื่อพ.ศ. 2516 โดยมี คุณไพบูลย์ ทิพย์เดช เป็นผู้ที่เข้ามาระบุให้ตั้งกลุ่ม เนื่องจากสำนักงานพัฒนาชุมชน เห็นว่าชุมชนบ้านนาหมื่นครีมีวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม และได้เสนอเรื่องไปยังจังหวัด เพื่อขอสถานที่ที่ใช้ทอผ้า ซึ่งในสมัยนั้นนิยมใช้ “ กีก ” ของทอผ้าของที่บ้าน ต่อมาปลายปี พ.ศ. 2518 ได้ทราบจากทางจังหวัดคุณราชวิสว่า ตำบลนาหมื่นครีมีการทอผ้า จึงเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนและจัด

นิทรรศการผ้าทอ ซึ่งในงานนี้เอง ป้ากุศลได้นำผ้าทอไปร่วมแสดงในงานนี้ด้วย และมีคนสนใจมากมายทำให้ชาวบ้านเริ่มหันมาสนใจ แล้วเมื่อท่านหม่อมเจ้าวิภาวดีประสนอุบัติเหตุสืบชีพิตักษย์ ทำให้โครงการต่าง ๆ ที่ท่านส่งเสริมหยุดชะงักลง สำหรับการก่อตั้งกลุ่มนี้เริ่มนี้สมาชิกแค่ 10 คน ได้แก่ นางกุศล นางเปือน นางเฉิน นางชัด นางพอม นางคลึง นางอิน นางพิน นางบึง และนางร่วน โดยมีนางกุศล นิลลดา เป็นประธานกลุ่มนี้แต่เริ่มตั้งกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกเข้าร่วมได้แก่ (1) ต้องการให้คนในหมู่บ้านมีงานทำ มีรายได้เสริม (2) ต้องการให้ลายผ้าโบราณเป็นเอกลักษณ์ประจำหมู่บ้าน (3) เพื่อต้องการสืบทอดการทอผ้าไปยังลูกหลาน และ(4) เพื่อก่อให้เกิดความสามัคคี ในการทำงานเป็นทีม ในช่วงแรกนี้หน่วยงานภาครัฐได้ซื้อผ้าทอไปใช้ และทำให้เกิดความแพร่หลายแก่คนทั่วไป

กลุ่มหอผ้านาหมื่นศรีเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการทอผ้า และเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มหอผ้าในหมู่ที่ 3 , 4 7 ซึ่งส่วนใหญ่จะช่วยเหลือซึ่งกันโดยเฉพาะเรื่องตลาด ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2527 เกิดการอพยพแรงงานออกจากหมู่บ้านไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแทน โดยเฉพาะคนหนุ่มสาว ซึ่งมีค่าแรงวันละ 100 กว่าบาท แต่ในขณะเดียวกันโดยเฉพาะคน หันมาร่วม 120 บาท ป้ากุศลจึงผลักดันให้ค่าแรงของช่างหอผ้าได้วันละ 120 บาท เพื่อเป็นแรงจูงใจให้คนทำงานในหมู่บ้าน และระหว่างปี พ.ศ. 2527–2539 กลุ่มนี้จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดปัญหาอุปกรณ์การทอไม่เพียงพอ และเมื่อมาปี พ.ศ. 2535 ทางศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ นำทีมงานโดยอาจารย์อัมพร ศรีประสิทธิ์ ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม ได้สำรวจพื้นที่จังหวัดทางภาคใต้ เพื่อต้องการศึกษาว่าหมู่บ้าน จังหวัดไหนที่ยังมีการทอผ้าพื้นบ้าน ซึ่งใช้ระยะเวลาในการสำรวจอยู่เป็นเวลานานหลายปี จึงพบว่าแหล่งหอผ้าบ้านนาหมื่นศรีมีการทอผ้า แต่ประสบปัญหากับการตั้งกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดหน่วยงานสนับสนุนแบบต่อเนื่อง อาจารย์อัมพร ศรีประสิทธิ์ ได้เล็งเห็นความสำคัญและคุณค่าของผ้าทอที่ต้องอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นเอกลักษณ์และศักดิ์ศรีของหมู่บ้านนาหมื่นศรี จึงได้พยายามส่งเสริมให้กำลังใจแก่ช่างหอที่ยังเหลืออยู่ เพื่อร่วมตัวกันตั้งกลุ่มอีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมและพัฒนาผ้าหอพื้นบ้านภาคใต้ เพื่อส่งเสริมและพัฒนากลุ่มแบบครบวงจร โดยใช้เงินทุนของกองทุนสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ และการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการจัดกระบวนการกรุ่น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2540 กลุ่มหอผ้านาหมื่นศรีได้เริ่มพื้นฟูขึ้นมาและเป็นจุดเริ่มต้นในการเจริญเติบโตและเกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จนทำให้มีหน่วยงานต่างๆ เห็นความสำคัญและได้เข้าไปสนับสนุนอีกหลายหน่วยงาน

ลักษณะการทำงานในช่วงพื้นฟุ่รระยะแรกเป็นการทำงานแบบช่วยกันทำ ยังไม่มีการแบ่งความรับผิดชอบชัดเจน แต่ความรับผิดชอบส่วนใหญ่จะตกอยู่ที่ประธานกลุ่ม เช่น การหาตลาด การประชุมกับหน่วยงานต่าง ๆ การแก้ปัญหาภายในกลุ่ม ซึ่งคณะกรรมการที่ช่วยในการบริหารกลุ่ม มี 4 – 5 คนเท่านั้น ซึ่งตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นมากเป็น 106 คน ทำให้การบริหารจัดการมีความยุ่งยากขึ้น เนื่องจากตอนนั้นยังไม่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน ประกอบกับการทำงานยังไม่เป็นระบบดีเท่าที่ควร แต่ทุกคนก็พยายามช่วยกันปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา โดยมีนาถกุศล เป็นที่ปรึกษาและมีศูนย์ฯ ทำกระบวนการการเรียนรู้เพื่อพื้นฟูและสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกและกลุ่ม โดยการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกและของกลุ่มควบคู่กันไปจนกลุ่มพัฒนาเข้มแข็งขึ้น โดยเฉพาะระบบการจัดการที่ใช้มิติคุณค่าและมิติกระบวนการทางวัฒนธรรมของคนไทยและฐานคิดแบบพ่อเพียงเป็นเครื่องยืดโยงและสร้างความเป็นกลุ่มและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจนกลุ่มเริ่มสามารถหลักได้ภายใน 1 ปี กล่าวคือ มีความเป็นกลุ่มของชุมชนชัดเจน มีการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ของสมาชิกโดยให้ทดลองทำหน้าที่หลากหลายหมุนเวียนกันไปเพื่อค้นหาความถนัดและความชอบของตนเอง ฝึกเรื่องการเผชิญและการแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมเพื่อนความจริงก้าวหน้าของกลุ่ม ซึ่งทำให้สมาชิกมีกระบวนการคิดดีขึ้น มีความมั่นใจและภูมิใจในตนเองและมีความรัก ห่วงเห็นกลุ่ม อย่างไรก็ตามการบ่มเพาะสิ่งเหล่านี้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง เพราะกลุ่มเริ่มมีชื่อเสียง ทำให้หน่วยงานต่างๆ เข้ามาส่งเสริมด้านต่างๆ ในช่วงเวลาเดียวกันทำให้ผู้นำกลุ่มและสมาชิกมีภารกิจเพิ่มขึ้นอย่างมาก จนไม่สามารถจัดลำดับความสำคัญของความจำเป็นต่างๆ ได้ลงตัว กระบวนการพัฒนาในลักษณะดังกล่าวจึงหยุดชะงักและไม่สามารถทำอย่างต่อเนื่องได้ ทำให้พัฒนาการที่เกิดขึ้นกับสมาชิกมีความไม่ทั่งถึง และเกิดช่องว่างในการบริหารจัดการกลุ่มในระยะต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยสมาชิกเป็นเจ้าของกิจการการทอผ้าของกลุ่ม โดยการลงทุนคนละ 500 บาท (หลังได้รับการสนับสนุนจนพื้นฟูกลุ่มได้แล้ว)

1.2 ภูมิปัญญา

ในหมู่บ้านมีสมาชิกกลุ่มที่มีภูมิปัญญาในการทอผ้าในระดับดีเยี่ยม เกิดจากการสืบทอดมาจากการบูรพาจุรุ และการได้รับความรู้เพิ่มเติมจากการอบรม โดยมีวัตถุประสงค์ในการทอผ้าดังนี้คือ เดิมทอเพื่อใช้ในครัวเรือน และต่อมามีการยกระดับเพื่อการเลี้ยงชีพทั้งเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม

1.3 การยกระดับการผลิตและการขยายวงจร

กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 2516 ซึ่งปัจจุบันมีอายุ 32 ปี เริ่มแรกมีจำนวนสมาชิกแค่ 10 คน แต่ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกถึง 128 คน ซึ่งสามารถทอผ้าได้เองทั้งหมด โดยมีช่างทอผ้าอาวุโสที่มีอายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 6 คน จำนวนกี่ที่ใช้ในการผลิตมี 128 หลัง ทำให้มีอัตรากำลังเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต โดยปริมาณการผลิตเฉลี่ย 3,000 หลา/เดือน มีการทอสมำเสมอตลอดปีและมักจะทอ

ผ้าบริมามากที่สุดในเดือนเมษายน และกันยายน มียอดจำหน่ายอยู่ที่ 200,000- 400,000 บาท/เดือน เงินทุนที่ใช้ได้มาจาก การลงทุนของสมาชิกทุนละ 500 บาท และ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน วัดอุดมที่ใช้ได้แก่ เส้นใยสังเคราะห์ เส้นไยกึ่งสังเคราะห์ เช่น ไนมประดิษฐ์ ซึ่ง ส่วนใหญ่สั่งซื้อจากกรุงเทพฯ ลักษณะเด่นของผลิตภัณฑ์ คือ มีรูปแบบสวยงาม คงทน ดูแลรักษาง่าย สามารถใช้ได้ในทุกโอกาส ผลิตภัณฑ์เด่นของกลุ่ม คือ ผ้าทอยกดอกซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม ผ้าทอยนาหมื่นครี ได้รับการขึ้นทะเบียนรับรองจากสำนักงานพัฒนาชุมชนเป็นสินค้าหนึ่งคำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีการจดทะเบียนกลุ่ม และเคยได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่พับมีทั้งผ้า อนกประสงค์ ผ้าขาวม้า 索รัง ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าสไบ ผ้าเช็ดหน้า กระเบื้า เนคไท ฯลฯ

1.4 การตลาด

ผ้าทอนาหมื่นครีมีกลุ่มลูกค้าซึ่งเป็นคนในชุมชน ต่างจังหวัดและนักท่องเที่ยว ซึ่งผู้ใช้ผ้าทอย มีทั้งผู้หญิงและผู้ชายในทุก ๆ วัย มักจะขายดีในช่วงเดือนเมษายนและกันยายน เพราะเป็นช่วงที่มีเทศกาล สงกรานต์และการทำบุญเดือนสิบ แต่ขายไม่ค่อยดีในเดือนพฤษภาคม เพราะเป็นช่วงเปิดภาคเรียน สำหรับช่องทางการตลาดของผ้าทอนาหมื่นครีนั้น มักจะขายปลีกมากกว่าการขายส่ง โดยขายปลีกได้ทั้งที่กลุ่มและการออกร้าน โดยผู้ซื้อมีทั้งลูกค้าประจำและลูกค้าทั่วไป สำหรับการขายส่งลูกค้าใน จังหวัดลูกค้าจะมารับที่กลุ่ม และบางครั้งมีลูกค้าจากจังหวัดส่งมาซื้อ นอกจากนั้นทางกลุ่มยัง ได้ส่งผ้าทอยไปให้ลูกค้าในจังหวัด และบางส่วนได้ส่งไปยัง ต่างจังหวัด เช่น สงขลาและภูเก็ต และส่ง ผ้าไปฝากจำนวนที่ศูนย์ฯ อีกทางหนึ่งด้วย

แนวโน้มการตลาดคาดว่า ยังสามารถขยายได้ เพราะผ้าทอยังได้รับความนิยมและหน่วยงานต่างๆ เข้ามาส่งเสริมเป็นระยะๆ สำหรับวิธีการแสวงหาตลาดใหม่ๆ นั้นทางกลุ่มได้ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์แบบ ปากต่อปาก การออกร้านตามเทศกาลต่างๆ และโฆษณาโดยใช้แผ่นพับและข้อความบนบรรจุภัณฑ์ เช่น ถุงและกล่องกระดาษ

1.5 สภาพปัญหาที่พบในปัจจุบัน

1. ปัญหาการขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน แก้ปัญหาโดยการกู้ยืมจากสมาชิก
2. ต้นทุนและวัตถุคิดมีราคาสูง
3. การจัดการบริหารกลุ่ม
4. กลุ่มลูกค้าในพื้นที่เริ่มอิ่มตัว
5. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสูง
6. มีความเสี่ยงจากการไปออกร้านยังต่างจังหวัด

1.6 การถ่ายทอด/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้

กลุ่มทอผ้านาหมื่นครี เป็นกลุ่มทอผ้าที่มานาน เป็นกลุ่มทอผ้าที่มีประวัติมาอย่างนาน และเป็นกลุ่มที่เกิดจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ดังนั้นกลุ่มทอผ้านาหมื่นครีจึงหมาย味ว่าที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้แก่เยาวชนในท้องถิ่นหรือคนสนใจ ซึ่งในปัจจุบันนี้กลุ่มทอผ้านาหมื่นครีได้มีการถ่ายทอดความรู้โดยการอบรมช่างทอรุ่นใหม่ และได้ถ่ายทอดความรู้ออกแบบสู่สถานศึกษาในหลักสูตรการทอผ้าให้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5-6 โรงเรียนบ้านคุณสวารค์ และโรงเรียนสวัสดิ์รัตนกิมุข นอกจากนี้กลุ่มทอผ้านาหมื่นครียังเป็นแหล่งศึกษาข้อมูลด้านการทอผ้า ประวัติศาสตร์ชุมชน และภูมิปัญญาให้แก่นักศึกษาจากสถาบันต่างๆ ตลอดจนเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่กลุ่มทอผ้าในท้องถิ่นและต่างจังหวัดอีกด้วย

1.7 การเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก

กลุ่มทอผ้านาหมื่นครีมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ หลายหน่วยงานด้วยกัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนกลุ่ม ได้แก่

- สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่สนับสนุนการดูงาน และการปรับปรุงอาคารการทอผ้า
- สำนักงานพัฒนาชุมชนที่สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่ม และ ออกวิสาหกิจตามงานต่าง ๆ
- สมาคมสภาราษฎร์จังหวัดนครศรีธรรมราช สนับสนุนการจัดสรรงบสนับสนุนประมาณ 200,000 บาท เพื่อสร้างโรงทอผ้า
- ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง จัดสรรงบจังหวัด ให้ประมาณ 155,000 บาท เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนและ จัดทำซื้ออุปกรณ์ เช่น ตู้เก็บผ้าทอ